

Regeringens skrivelse

2003/04:114

Skr. 2003/04:114

Strategisk exportkontroll 2003 –
krigsmateriel och produkter med dubbla
användningsområden

Skr.
2003/04:114

Regeringen överlämnar denna skrivelse till riksdagen.

Stockholm den 11 mars 2004

Marita Ulvskog

Gunnar Lund
(Utrikesdepartementet)

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I skrivelsen lämnar regeringen en redogörelse för den svenska exportkontrollpolitiken avseende krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden under år 2003. Skrivelsen innehåller också en redovisning av den faktiska exporten av krigsmateriel under år 2003. Skrivelsen beskriver därtill det samarbete som pågår inom EU och andra internationella fora om frågor rörande strategisk exportkontroll av såväl krigsmateriel som produkter med dubbla användningsområden.

Avdelning I – Inledning.....	4
1 Presentation av regeringens skrivelse.....	4
2 Exportkontroll som en del av icke-spridningsarbetet.....	4
3 Sammanfattning av exportkontrollpolitiken 2003: Krigsmateriel och produkter med dubbel användning.....	5
4 Informationsverksamhet.....	7
Avdelning II – Regelverk och nationell tillämpning.....	8
5 Lagen om krigsmateriel.....	8
6 Riktlinjerna för krigsmaterielexport.....	9
7 Utredningen om översyn av den svenska krigsmateriellagstiftningen1	11
8 EG-förordningen för kontroll av produkter med dubbla användningsområden.....	12
9 Inspektionen för strategiska produkter.....	14
10 Exportkontrollrådet.....	16
11 Det teknisk-vetenskapliga rådet.....	17
Avdelning III – Internationellt samarbete.....	17
12 Samarbetet inom EU med exportkontroll av krigsmateriel.....	17
13 FN-registret och annan internationell rapportering om vapenöverföringar.....	20
14 Internationella vapenembargon.....	21
15 Okontrollerad spridning av lätta vapen.....	22
16 Försvarsindustrins roll i ett säkerhetspolitiskt perspektiv.....	23
17 Internationell handel med vapen.....	27
18 Korruption inom internationell handel med vapen.....	28
19 Samarbetet inom EU avseende produkter med dubbla användningsområden.....	29
20 Samarbetet inom de multilaterala exportkontrollregimerna – produkter med dubbla användningsområden.....	31
21 Att sprida kontrollpolitiken.....	36
22 Immateriella överföringar.....	37

23	Kryptografi	38	Skr. 2003/04:114
24	Galileo – ett europeiskt civilt positioneringssystem.....	39	

Bilagor

25	Bilaga 1: Svensk krigsmaterielexport år 2003	41
25.1	Inledning	41
25.2	Beviljade utförseltillstånd	41
25.3	Faktiska leveranser.....	49
25.4	Fördelning av exporten på materielslag	50
25.5	Exportens geografiska fördelning	52
25.6	Försvarsmaktens utförsel av krigsmateriel.....	62
25.7	Upplåtelse av tillverkningsrätt, samarbete m m.....	62
25.8	Militärt inriktad utbildning	63
25.9	Redovisning av ägande i utländska rättssubjekt	63
25.10	De exporterande företagen	63
25.11	Den svenska försvarsindustrins sysselsättning och ägarförhållanden.....	64
26	Bilaga 2: Exportkontroll av produkter med dubbla användningsområden år 2003	66
27	Bilaga 3: Svenska riktlinjer för krigsmaterielexport och annan utlandssamverkan	68
28	Bilaga 4: EU:s uppförandekod för vapenexport	70
29	Bilaga 5: Medlemskap i multilaterala exportkontrollregimer	76
30	Bilaga 6: Internationella vapenembargon.....	77
31	Förklaringar	80
32	Vägledning till andra källor.....	82
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 11 mars 2004.....	84

1 Presentation av regeringens skrivelse

Sedan 1985 har regeringen redogjort för svensk exportkontrollpolitik i en årlig skrivelse till riksdagen. Syftet med skrivelsen är dels att på ett öppet sätt redovisa det gångna årets aktiviteter på exportkontrollområdet, dels att bidra med underlag till en bredare diskussion om frågor relaterade till exportkontroll och icke-spridning. Regeringen strävar ständigt efter att förbättra och förtydliga den information som lämnas till riksdagen.

I årets skrivelse ser uppdelningen av ämnesområdena något annorlunda ut än tidigare år, för att återspegla den syn på exportkontrollpolitiken som styr regeringens arbete inom detta område. Mer om bakgrunden till den nya dispositionen återfinns under nästa rubrik.

I skrivelsens första avdelning återfinns förutom denna presentation och texten om exportkontrollpolitikens inriktning också en sammanfattning av exportkontrollpolitiken 2003 och en berättelse om den informationsverksamhet som bedrivs på området.

I skrivelsens andra avdelning redogörs för gällande regelverk och nationell tillämpning.

Den tredje avdelningen behandlar internationellt samarbete inom bl a EU och FN. Här finns också en redovisning av årets internationella arbete inom områden som antikorrupktion och immateriella överföringar.

Sist biläggs en uppställning av svensk krigsmaterielexport och exportkontroll av produkter med dubbla användningsområden 2003, tillsammans med aktuella dokument såsom de svenska riktlinjerna för krigsmaterielexport och EU:s uppförandekod för vapenexport.

Som ett resultat av samråd med bl a olika intressegrupper i samhället har ny information tagits in i skrivelsen för att ytterligare öka öppenheten kring exportkontrollpolitiken. Sådan ny information är t ex en redovisning av statens utförsel av krigsmateriel, s k mellanstatliga transaktioner. I ett nytt stycke har lagts till information om materiel utlånad för militär användning. En procentuell uppdelning av exporten i s k följdleveranser och nya leveranser har också kunnat göras för vissa länder. Vidare har texter omdisponerats för att tydligare och mer exakt redovisa vilka data som avses, t ex listan över de största svenska exportföretagen avseende krigsmateriel. Slutligen ges i en bilaga förklaringar till vissa återkommande fackuttryck.

2 Exportkontroll som en del av icke-spridningsarbetet

Inom det internationella samarbetet för att främja internationell fred och säkerhet finns som grundläggande instrument en serie multilaterala avtal om nedrustning och icke-spridning av massförstörelsevapen. Alla stater

har dock inte anslutit sig till dessa avtal och i några fall har gjorda åtaganden inte blivit fullt uppfyllda. Dessutom är insynen begränsad i vissa stater. Tilltron till multilaterala begränsningsavtal har därför ifrågasatts på vissa håll.

Samtidigt har även terrorismen, innefattande risker för användning av dessa vapen, blivit ett allt större hot mot säkerheten i världen.

Okontrollerade flöden av konventionella vapen utgör också ett hot mot fred och säkerhet. FN beräknar att mer än 500.000 personer dör varje år till följd av vapenrelaterat våld och väpnade konflikter. De flesta faller offer för skilda vapen. Ottawa-konventionen om totalförbud mot truppminor, FN:s aktionsplan avseende lätta vapen, OSSE:s lätta vapendokument liksom EU:s uppförandekod för krigsmaterielexport är centrala instrument för att komma till rätta med problemet.

De multilaterala avtalen och instrumenten är viktiga uttryck för statsamfundets arbete för nedrustning och för att förhindra spridning av massförstörelsevapen och okontrollerade flöden av andra vapen. Emellertid krävs att de också kompletteras med en strikt och effektiv exportkontroll för att uppnå de uppställda målen. Exportkontrollen är därför ett centralt instrument för stater att fullfölja sina internationella åtaganden på icke-spridningsområdet.

Själva exportkontrollen utövas alltid nationellt. I de multilaterala exportkontrollregimerna och i EU sker emellertid ett omfattande samordnande arbete. Arbetet för att effektivt förhindra spridning måste bedrivas på olika nivåer och i olika internationella fora. Sverige agerar därför aktivt såväl i regimerna som på EU-nivå för att ytterligare stärka exportkontrollen som ett instrument för såväl icke-spridning som mot okontrollerade flöden av konventionella vapen. En särskild fråga är att EU ses som en hemmamarknad för de allra flesta produkter med dubbel användning. Handel inom EU är inte export. Handel till ett land utanför EU är export. Därmed är alla, snart 25, EU-staterna beroende av varandras exportkontrollsystem. En effektiv svensk exportkontroll kan motverkas av en ineffektiv exportkontroll i ett annat EU-land.

3 Sammanfattning av exportkontrollpolitiken 2003: Krigsmateriel och produkter med dubbel användning

Krigsmateriel

Det är av stort säkerhets- och försvarspolitiskt intresse för ett militärt alliansfritt land som Sverige att bevara såväl kompetens som utvecklings- och produktionskapacitet på det försvarsindustriella området. Det ligger också i vårt säkerhetspolitiska intresse att samverka med andra länder om materielförsörjningen. För att långsiktigt tillmötesgå de svenska behoven krävs en viss export. Kontrollen av denna export är nödvändig för att säkerställa att de produkter som förs ut ur Sverige går till för oss

acceptabla mottagarländer. Krigsmateriel får endast exporteras om det finns säkerhets- eller försvarspolitiska skäl för det och det inte strider mot Sveriges utrikespolitik.

Redovisningen av den svenska krigsmaterielexporten presenteras i bilagor till denna skrivelse. För att tydliggöra siffrorna visas också statistik från de senaste åren. Detta görs också eftersom exporten av krigsmateriel från Sverige är begränsad och enstaka försäljningar av större system kan orsaka kraftiga svängningar i den årliga statistiken. För att utläsa en mer långsiktig trend, behöver således siffror från ett enstaka år ses tillsammans med statistik från tidigare år.

Uppgifterna i den årliga skrivelsen baseras på lagstadgad rapportering från de krigsmaterieltillverkande företagen. Inspektionen för strategiska produkter (ISP) har sammanställt denna och inkommit med underlag till den statistik över den svenska krigsmaterielexporten som redovisas i denna skrivelse.

Värdet av den totala fakturerade försäljningen av krigsmateriel (inom och utom riket) under år 2003 uppgick till 14 116 miljoner kronor, motsvarande en ökning med 53% jämfört med år 2002. Värdet av de faktiska exportleveranserna av krigsmateriel under år 2003 var 9 479 miljoner kronor, en ökning med 88% jämfört med föregående år räknat i löpande priser. Exporten svarade således för ungefär 67% av försvarsindustrins totala fakturerade försäljning av krigsmateriel under året. Krigsmaterielexportens andel av den totala varuexporten ökade under 2003 från 0,44% till 0,79%.

Värdet av de beviljade utförelsetillstånden år 2003 uppgick till 9 021 miljoner kronor, vilket innebar en ökning med 53% jämfört med år 2002. Värdet för år 2003 ligger över det genomsnittliga värdet under den senaste tioårsperioden, med undantag för år 2001, då tillstånd beviljades för två särskilt stora exportaffärer.

Som framgår av diagram i bilaga 1, figur 1, varierar värdet av de beviljade utförelsetillstånden kraftigt år från år, medan värdet av de faktiska leveranserna uppvisar mindre variationer. Förklaringen till detta är att ett enskilt utförelsetillstånd ofta fullföljs genom delleveranser under två eller flera år.

Produkter med dubbla användningsområden

Exportkontrollens andra huvuduppgift är att förhindra spridning av produkter som tillverkats för civilt bruk, men som även kan användas för framställning av massförstörelsevapen och krigsmateriel. En effektiv exportkontrollpolitik på detta område är direkt avgörande för att förhindra sådan export som kan ha en destabiliserande verkan i vår omvärld. Kampen mot terrorismen har lett till ökad fokusering på exportkontrollen samt tydligare krav på restriktioner för viss export av såväl produkter med dubbla användningsområden som krigsmateriel.

Risken för spridning av massförstörelsevapen är betydande. Samarbetet kring exportkontroll av produkter med dubbla användningsområden sker främst i ett antal internationella organ, de sk multilaterala exportkontrollregimerna. Inom dessa sker ett kontinuerligt utbyte av information angående dels vilka produkter och teknologier som bör

kontrolleras, dels vilka mottagare som kan vara känsliga i ett spridningsperspektiv. Detta arbete inriktas även på att förhindra terrorister (som kan finnas i alla länder) att få tillgång till känsliga produkter som kan användas för tillverkning av massförstörelsevapen. Terroristhotet och den tilltagande globaliseringen av världsekonomin har tydliggjort behovet av ett fördjupat samarbete över nationsgränserna, även om kontrollarbetet främst regleras av vår nationella lagstiftning.

Arbetet inom exportkontrollregimerna¹ har varit mycket intensivt under året. En av dem, Wassenaararrangemanget, genomförde en större översyn av sin verksamhet. EU spelade en allt större roll i regimerna under 2003. Vidare antog EU vid toppmötet i Thessaloniki i juni grundläggande principer för en strategi och handlingsplan mot spridning av massförstörelsevapen. Till grund härför låg ett svenskt initiativ tidigare under våren. Vid Europeiska rådets möte i december antogs en vidareutvecklad och mer utförlig strategi. Exportkontrollen utgör ett centralt element i EU-strategin.

En annan fråga som dominerat arbetet under 2003 är den kommande EU-utvidgningen och vikten av att de nya medlemsländerna kan fullt ut delta i hela det internationella exportkontrollsystemet. Denna fråga förväntas även att vara en av de allra viktigaste inom EU under 2004.

4 Informationsverksamhet

Informationsverksamhet om handel med krigsmateriel bedrivs på såväl nationell som internationell nivå. Regeringens årliga skrivelse till Riksdagen om den svenska exporten är ett led i ansträngningarna för öppenhet. Den årliga skrivelsen publiceras på svenska och engelska och finns tillgänglig på webbplatserna www.ud.se, www.lagrummet.se, www.regeringen.se samt i Rixlex (www.riksdagen.se).

Den årsrapport som upprättas inom ramen för EU:s uppförandekod för vapenexport utgör ett viktigt instrument för att öka insynen på europeisk nivå. Sverige verkar för att denna rapport kontinuerligt skall förbättras och utökas. Uppförandekoden återges i bilaga 4 till denna skrivelse. Som ytterligare en åtgärd för att främja informationstillgången på detta område internationellt har regeringen sedan 60-talet bidragit ekonomiskt till SIPRI:s statistik- och informationsverksamhet. Bland annat har detta resulterat i en Internetdatabas (www.sipri.se), som innehåller information om nationella och internationella exportkontrollsystem samt viss statistik över innehav och export.

Det är regeringens ambition att upprätthålla en kontinuerlig dialog med de intresseorganisationer som arbetar med frågor som rör exportkontrollpolitik. Som ett led i förverkligandet av denna ambition hölls i december 2003 ett seminarium där ansvarigt statsråd bjöd in ett antal intresseorganisationer för samtal om regeringens syn på exportkontroll som en del av icke-spridningsarbetet. Detta seminarium

¹ Zangerkommittén (ZC), Nuclear Suppliers Group (NSG), Australiengruppen (AG), Wassenaararrangemanget (WA) samt Missilteknologikontrollregimen (MTCR).

kommer att följas upp under 2004 med ytterligare seminarier och arbetsgrupper (eng. *workshops*).

Att verka nationellt för spridning av kunskap om exportkontrollen, både till allmänheten och till de företag som berörs är en viktig uppgift för Inspektionen för strategiska produkter (ISP). ISP gav 1998 ut en reviderad upplaga av den handbok som senast gavs ut av dåvarande Krigsmaterielinspektionen år 1993. Handboken är främst avsedd för dem som inom försvarsindustrin och vid statliga myndigheter arbetar med ärenden som rör tillverkning och utförsel av krigsmateriel. Den redovisar gällande lagstiftning, regelverk och handlägningsordning för tillståndsärenden. En motsvarande handbok för verksamhetsgrenen strategiska produkter publicerades också 1998. Under år 2003 har ISP på sedvanligt vis anordnat seminarier och informationsmöten om sin verksamhet riktade i första hand till befattningshavare inom industrin.

Därtill har myndigheten medverkat i ett antal seminarier arrangerade av frivilligorganisationer såväl i Sverige som utomlands. I december 2003 förändrade ISP sin webbplats för att göra innehåll och utseende så lättfattligt och informativt som möjligt. Adressen är www.isp.se. I syfte att öka öppenheten kring krigsmaterielexporten redovisar numera ISP översiktligt beviljade utförseltillstånd av krigsmateriel månadsvis. ISP tillhandahåller också via sin webbplats aktuella regelverk och förteckningar över såväl krigsmateriel som produkter med dubbla användningsområden.

Avdelning II – Regelverk och nationell tillämpning

5 Lagen om krigsmateriel

Tillverkning och utförsel av krigsmateriel regleras genom lagen (1992:1300) om krigsmateriel och förordningen (1992:1303) om krigsmateriel. Båda författningarna trädde i kraft den 1 januari 1993 och ersatte lagen (1983:1034) om kontroll över tillverkningen av krigsmateriel, m m och lagen (1988:558) om förbud mot utförsel av krigsmateriel, m m med tillhörande förordningar.

Den nuvarande lagen bygger i allt väsentligt på den tidigare lagstiftningen liksom på tidigare praxis. Jämfört med denna innehåller den emellertid en vidgning av krigsmaterielbegreppet samt förenklingar, förtydliganden och moderniseringar av de bestämmelser som gäller för kontrollen över tillverkning och för utlandssamverkan avseende krigsmateriel.

Krigsmateriellagen föreskriver att krigsmateriel inte får tillverkas utan tillstånd. Även all försvarsindustriell utlandssamverkan förutsätter tillstånd. Med utlandssamverkan förstås exportförsäljning eller annat tillhandahållande (bl a överlåtelse eller förmedling) av krigsmateriel. Vidare omfattar begreppet upplåtelse eller överlåtelse av tillverknings-

rättigheter, avtal med någon i utlandet om att gemensamt med denne eller för dennes räkning utveckla krigsmateriel eller metod för framställning av sådan materiel eller om att gemensamt tillverka krigsmateriel. Slutligen krävs tillstånd, med vissa undantag, för att bedriva militärt inriktad utbildning.

Enligt lagen om krigsmateriel indelas krigsmateriel i två kategorier: krigsmateriel för strid (KS) och övrig krigsmateriel (ÖK). Bestämmelser om vilken materiel som innefattas i de två kategorierna återfinns i förordningen om krigsmateriel. Kategorin krigsmateriel för strid omfattar materiel med förstörelsebringande verkan inklusive sikten för sådan materiel samt materiel för eldledning. Kategorin övrig krigsmateriel omfattar delar och komponenter till krigsmateriel för strid samt materiel som ej har direkt förstörelsebringande verkan i en stridssituation.

I EG-förordningen för kontroll av produkter med dubbla användningsområden som trädde i kraft i september 2000 finns i vissa fall krav på exporttillstånd för produkter som inte ingår i begreppet krigsmateriel, men som hör samman med exporterad krigsmateriel. För vidare information om regelverket i det aktuella hänseendet, se avsnitt 8 i denna skrivelse.

Beslut om utförelsetillstånd fattades t.o.m. den 31 januari 1996 enbart av regeringen. I ärenden som inte avsåg utförelse i större omfattning eller i övrigt inte var av större vikt utövades beslutsrätten av det statsråd som hade till uppgift att föredra ärenden om tillstånd för utförelse av krigsmateriel. Icke delegerade regeringsbeslut omfattade 98% av det totala värdet av givna tillstånd år 1995. Sedan den 1 februari 1996 fattas beslut i utförelseärenden i första hand av Inspektionen för strategiska produkter (ISP) utom i de ärenden som bedöms vara av principiell betydelse eller annars av särskild vikt, vilka skall överlämnas till regeringen för avgörande.

6 Riktlinjerna för krigsmaterielexport

Enligt 1 § andra stycket lagen (1992:1300) om krigsmateriel får tillstånd enligt lagen lämnas endast om det finns säkerhets- eller försvarspolitiska skäl för det och det inte strider mot Sveriges utrikespolitik. De närmare principerna för prövningen har lagts fast i regeringens praxis och har kommit till uttryck i regeringens riktlinjer för krigsmaterielexport och annan utlandssamverkan som riksdagen också ställt sig bakom (jfr prop. 1991/92:174 s. 41 f., prop. 1995/96:31 s. 23 f. och bet. 1992/93:UU1). En sammanfattning av riktlinjerna fogas till denna skrivelse som bilaga 3.

Övergripande kriterier och bedömningskriterier

Riktlinjerna uttolkas med brett parlamentariskt stöd och är vägledande för Inspektionen för strategiska produkter (ISP) vid prövningen av ärenden om tillstånd enligt lagen och förordningen om krigsmateriel.

Riktlinjerna är försedda med två övergripande kriterier för när tillstånd enligt lagen kan lämnas, nämligen dels att utlandssamverkan behövs för

att tillgodose det svenska försvarets behov av materiel eller kunnande eller i övrigt är säkerhetspolitiskt önskvärd, dels att samverkan inte står i strid med principerna och målen för Sveriges utrikespolitik. Dessa övergripande kriterier kan anses utgöra en precisering av 1 § andra stycket, lagen om krigsmateriel.

I riktlinjerna preciseras också de faktorer som bör beaktas i samband med prövningen av ett enskilt ärende. Ett grundkrav är att alla för ärendet betydelsefulla omständigheter skall beaktas, oavsett om de uttryckligen anges i riktlinjerna eller ej. Dessa bedömningskriterier tillämpas också på samverkan med person eller företag i utlandet avseende utveckling eller tillverkning av krigsmateriel. Sverige är ett av få EU-länder som har en lagstiftning som även omfattar förmedling av krigsmateriel (arms brokering).

Riktlinjerna framhåller särskilt den vikt som vid den utrikespolitiska bedömningen av varje utförelse skall fästas vid respekten för mänskliga rättigheter i mottagarlandet. Situationen i mottagarlandet vad gäller mänskliga rättigheter skall alltid vägas in även i de fall då det är fråga om utförelse av materiel som i sig inte kan användas för att kränka mänskliga rättigheter.

Ovillkorliga hinder för export

Riktlinjerna anger tre typer av ovillkorliga hinder som, om de inträffar, anses omöjliggöra export. De tre är: beslut av FN:s säkerhetsråd, internationella överenskommelser som Sverige biträtt (t ex EU-sanktioner), samt exportstopp som påbjuds enligt de folkrättsliga reglerna om export från neutral stat under krig.

Krigsmateriel för strid och övrig krigsmateriel

Krigsmaterielbegreppet breddades år 1993 till att även omfatta viss materiel med civil eller delvis civil användning. Utvidgningen av begreppet ledde till att export som tidigare varit oreglerad kom att bli föremål för politisk prövning och inkluderas i krigsmaterielexportstatistiken. Breddningen åtföljdes av en indelning av krigsmateriel i två kategorier för vilka uppställts delvis olika riktlinjer för utförelse.

För kategorin krigsmateriel för strid (KS) gäller att tillstånd till export inte bör ges till en stat som befinner sig i väpnad konflikt med annan stat, en stat som är invecklad i internationell konflikt som kan befaras leda till väpnad konflikt eller en stat som har inre väpnade oroligheter. Ett återkallande av tillstånd kan emellertid underlåtas om det är förenligt med folkrätten och målen och principerna för den svenska utrikespolitiken. Utförelsetillstånd bör heller inte ges till en stat där det förekommer omfattande och grova kränkningar av mänskliga rättigheter. Detta är samma krav som tillämpades före 1993, med den skillnaden att förekomsten av kränkningar av de mänskliga rättigheterna tidigare endast behövde beaktas om materielen i sig kunde användas för att kränka de mänskliga rättigheterna. I detta avseende skiljer sig Sverige från vissa andra EU-länder.

För utförelse av övrig krigsmateriel (ÖK), som i stor utsträckning omfattar produkter som före år 1993 inte betraktades som krigsmateriel (exempelvis spaningsradaranläggningar eller simulatorer för utbildningsändamål), gäller att utförelsetillstånd bör beviljas till länder som inte befinner sig i väpnad konflikt med någon annan stat, som inte har inre väpnade oroligheter eller där det inte förekommer omfattande och grova kränkningar av mänskliga rättigheter. Risk för väpnad konflikt utgör således inte ett särskilt kriterium i bedömningen avseende utförelse av övrig krigsmateriel.

De skilda riktlinjerna för krigsmateriel för strid respektive övrig krigsmateriel innebär att en större länderkrets kan komma i fråga som mottagare av övrig krigsmateriel, dvs. icke förstörelsebringande materiel, än för krigsmateriel för strid.

Följdleveranser och ”svensk identitet”

När det gäller följdleveranser anger riktlinjerna att "tillstånd bör ges till utförelse av reservdelar till tidigare, med vederbörligt tillstånd exporterad krigsmateriel, om inte ovillkorligt hinder möter. Detsamma bör gälla andra leveranser, t ex av ammunition, som har samband med tidigare utförelse eller där det annars vore oskäligt att inte ge tillstånd".

När det gäller samarbete med utländsk part gäller att export till tredje land bör bedömas i enlighet med de svenska riktlinjerna om produkten har övervägande svensk identitet. Om produkten har övervägande utländsk identitet, eller om det föreligger ett starkt svenskt försvarspolitiskt intresse av samarbetet, kan samarbetslandets regler om utförelse tillämpas för export därifrån.

7 Utredningen om översyn av den svenska krigsmateriellagstiftningen

I juli 2003 tillsatte regeringen en särskild utredning med uppgift att utreda förutsättningarna för den framtida svenska exportkontrollen och ramarna kring den. Utredningen skall vara klar den 15 oktober 2004. Utgångspunkten utgörs av de förutsättningar som gäller för den svenska utrikes-, försvars- och säkerhetspolitiken samt Sveriges internationella åtaganden på exportkontrollområdet.

Utredaren skall kartlägga förändringarna som skett i det internationella samarbetet och utvecklingen inom vapen- och krigsmaterielindustrin. Utifrån kartläggningen skall sedan utredaren granska de instrument som idag används i den svenska exportkontrollen. Utredaren skall se över gällande författningar och riktlinjer samt lämna förslag på de ändringar som kan behövas. Utredaren skall särskilt överväga och redovisa bl a behovet av att

- ytterligare reglera olika former för tillhandahållande av krigsmateriel;
- reglera import av krigsmateriel;

- göra en översyn av regeringens riktlinjer;
- reglera aktiviteter under begreppen tjänster, tekniskt bistånd och service på krigsmaterielområdet, samt
- förändra de straffrättsliga bestämmelserna i krigsmateriellagstiftningen.

Utredaren skall vidare utvärdera hur delegeringen av besluten till Inspektionen för strategiska produkter fungerat och hur samrådet med inspektionens exportkontrollråd utvecklat sig samt lämna förslag till hur det framtida systemet för exportkontroll bör utformas och hur organisationen bör se ut.

8 EG-förordningen för kontroll av produkter med dubbla användningsområden

Gemensam EU-lagstiftning

Europeiska unionens råd antog år 2000 rådets förordning (EG) nr 1334/2000 om upprättandet av en ny gemenskapsordning för kontroll av produkter och teknik med dubbla användningsområden (EGT nr L 159, 30.6.2000 s.1). Förordningen trädde i kraft den 28 september 2000 och ersatte därmed rådsförordningen från 1995, (EG) nr 3381/94. Till skillnad från de multilaterala exportkontrollregimerna, är förordningen juridiskt bindande för Sverige, liksom för andra EU-stater inklusive de tio nya medlemmarna. Syftet är att så långt möjligt etablera fri rörlighet för kontrollerade produkter inom den inre marknaden samtidigt som de olika nationella systemen för kontroll av export till tredje land stärks och harmoniseras.

Förordningen förenar medlemsstaternas åtaganden inom ramen för de multilaterala exportkontrollregimerna med friast möjliga rörlighet av varor inom den inre marknaden. Utvecklingen inom regimerna (AG, MTCR, NSG och WA) beaktas genom återkommande ändringar och uppdateringar av produktlistorna till förordningen. Den nya förordningens medföljande bilagor beslutas inom ramen för gemenskapssamarbetet i första pelaren, vilket innebär att de får direkt verkan på det nationella planet. Bilagorna skall enligt förordningen uppdateras varje år.

Förordningen från år 2000 introducerade en rad nyheter, bl a ett generellt gemenskapstillstånd för export av vissa produkter till vissa tredje länder. Den nya tillståndstypen har förenklat arbetet för de exporterande företagen genom att ett och samma tillstånd kan åberopas oavsett var utförelsen från EU äger rum. Detta har även lett till en ökad samsyn inom EU på denna typ av export. Dels har bedömningen i tillståndsärenden underlättats genom att den nya förordningen även inkluderar gemensamma kriterier som medlemsstaterna har att beakta vid sin prövning.

I Sverige kompletteras EG-förordningen av lagen (2000:1064) om kontroll av produkter med dubbla användningsområden och av tekniskt bistånd, samt av tillhörande förordning (2000:1217). Båda författningarna trädde i kraft den 1 januari 2001 och ersatte lagen (1998:397) om strategiska produkter och förordningen (1998:400) om strategiska produkter.

Till skillnad från vad som gäller under krigsmateriellagstiftningen – där utförseltillstånd utgör undantag från ett generellt exportförbud – är förhållandet det omvända under regelverket för kontroll av produkter med dubbla användningsområden. Här är utgångspunkten den att utförseltillstånd skall ges såvida det inte strider mot utrikes- eller säkerhetsintressen såsom dessa beskrivs i EG-förordningen.

Export och överföring av produkter med dubbla användningsområden är föremål för tillståndsgivning och tillståndsgivande myndighet är Inspektionen för strategiska produkter (ISP). Beträffande kärnämnen och material m m som återfinns i bilaga I till rådets förordning är det emellertid Statens kärnkraftinspektion (SKI) som meddelar tillstånd.

Lagen om produkter med dubbla användningsområden och av tekniskt bistånd saknar liksom sin föregångare särskilda bestämmelser om möjligheten att få förhandsbesked om huruvida ett utförseltillstånd kommer att ges vid en eventuell export av produkter med dubbla användningsområden till en specifik destination. En praxis har emellertid utvecklats med innebörden att ISP ger företag förhandsbesked. Under 2003 lämnades 43 förhandsbesked.

Generalklausulen – en uppsamlingsbestämmelse (eng. *catch-all*)

Enligt rådsförordning (EG) 1334/2000 artikel 4 och den svenska lagstiftningen kan tillstånd även krävas för export av produkter som inte är angivna i bilagorna till rådsförordningen (s k icke-listade produkter) om exportören har informerats av ISP att produkten är eller kan vara avsedd att användas i samband med tillverkning av massförstörelsevapen eller missiler som är kapabla att bära sådana vapen. Generalklausulen har tillkommit som en uppsamlingsbestämmelse för att se till att syftet med regleringen inte kringgås på grund av att produktlistorna sällan kan vara heltäckande i ljuset av den snabba teknologiska utvecklingen.

Beträffande de första tre paragraferna under artikel 4 i rådsförordningen krävs att exportören har blivit informerad av ISP om produktens användningsområde. Exportören är emellertid enligt artikel 4.4, även skyldig att upplysa ISP om exportören är medveten om att en produkt helt eller delvis är avsedd för sådan användning som regleras i artikel 4.1-3. ISP skall då avgöra om tillstånd skall krävas för exporten.

Generalklausulen innefattar även särskilda krav på tillstånd i vissa fall för export relaterad till militär slutanvändning eller krigsmateriel, eller för export av icke-listade produkter som är eller kan vara avsedda för militär slutanvändning i ett land som omfattas av ett FN-, EU- eller OSSE-embargo, samt för icke-listade produkter som är, eller kan vara,

avsedda att användas som delar eller som komponenter till krigsmateriel som olovligen har exporterats. Skr. 2003/04:114

Det är denna uppsamlingsbestämmelse som har legat till grund för EU:s gemensamma strävande att införa generalklausulen i de olika exportkontrollregimerna.

9 Inspektionen för strategiska produkter

Bakgrund

Inspektionen för strategiska produkter (ISP) inrättades den 1 februari 1996 med ansvar för den kontroll som föreskrivs i lagen (1992:1300) om krigsmateriel och tillhörande förordning. Inspektionen övertog därmed ansvaret för merparten av de ärenden som tidigare beslutades av regeringen efter beredning i Krigsmaterielinspektionen (KMI), och den enhet inom Utrikesdepartementet som svarade för strategisk exportkontroll. ISP fick även ansvar för kontroll enligt lagen (2000:1064) om kontroll av produkter med dubbla användningsområden och av tekniskt bistånd, samt tillhörande förordning. ISP har därtill utsetts att vara nationell myndighet inom ramen för FN:s konvention om förbud mot kemiska vapen (CWC).

ISP ansvarar således för tillstånds- och utförselfrågor avseende såväl krigsmateriel som produkter med dubbla användningsområden. Myndigheten har enligt 1a § lagen om krigsmateriel och 4 § lagen om kontroll av produkter med dubbla användningsområden skyldighet, och på eget initiativ, att lämna över ärenden som har principiell betydelse eller annars är av särskild vikt till regeringens prövning. ISP verkar i nära samråd med Utrikesdepartementet och Försvarsdepartementet.

Kontakter med företagen

ISP har löpande kontakter med de företag som berörs av kontrollverksamheten. När det gäller krigsmateriel skall företagen till ISP kvartalsvis redovisa den marknadsföring som de har bedrivit utomlands. Dessa rapporter ligger till grund för ISP:s återkommande genomgångar med företagen avseende deras exportansträngningar. Förutom att fatta beslut i tillståndsärenden granskar ISP de underrättelser som tillverkare av krigsmateriel är skyldiga att lämna senast fyra veckor innan ett anbud lämnas eller ett avtal ingås om export av, eller annan utlandssamverkan om, krigsmateriel. Slutligen skall de krigsmaterielexporterande företagen rapportera om de leveranser som genomförts med stöd av lämnade tillstånd.

Det finns även ett nära samarbete mellan ISP och företag som tillverkar produkter med dubbla användningsområden. ISP bedriver bl a en årligt återkommande seminarieverksamhet för att på så sätt nå ut till företagen. Då lagen om kontroll av export av produkter med dubbla

användningsområden ser annorlunda ut än lagen om export av krigsmateriel, påverkar detta även formen för kontakten mellan myndighet och företag. Det är till exempel inte alltid lätt att identifiera vilka företag som berörs. Det beror på att produkter med dubbla användningsområden är svårare att klassificera. Den kontrollista som etablerats i samband med EG-förordningen 1334/2000 ger en vägledning om vilka produkter som bara får exporteras med licens.

Finansiering

ISP finansieras med avgifter som tas ut av de tillverkande företagen. Avgifterna beräknas med utgångspunkt från värdet av fakturerade leveranser av kontrollerade produkter som överstiger 2,5 miljoner kronor per år. Underlaget för avgiftsuttaget omfattar således både leveranser inom Sverige och leveranser till utlandet. Ett direkt samband mellan myndighetens verksamhet och industrins betalningar har undvikits genom att avgifterna inbetalas till staten och inte direkt till myndigheten. Myndighetens löpande verksamhet anslagsfinansieras på sedvanligt sätt och kostnadstäckning uppnås genom utdebitering av industrin årsvis i efterskott, då verksamhetens faktiska kostnad liksom företagens fakturerade leveranser slutgiltigt kan fastställas.

Ärenden

Antalet inkomna ärenden till ISP avseende utförelse uppgick under år 2003 till 1391, varav 321 avsåg produkter med dubbla användningsområden. Motsvarande tal var 1406 resp. 279 för år 2002 och 1421 resp. 245 för år 2001. Den fortsatta minskningen avseende ärenden om utförelse av krigsmateriel förklaras bl a med att myndigheten i större utsträckning använder projektlicenser med innehållsmässigt utökad djup och bredd samt längre giltighetstid. Generella licenser har också införts för materiel tillhörande svensk eller utländsk försvarsmakt. Man kan även se en ökande trend för licenspliktig utförelse av produkter med dubbla användningsområden.

Inom verksamhetsgrenen kemvapenkonventionen överlämnades 107 industrideklarationer till ISP under år 2003 mot 112 år 2002. Motsvarande antal deklarationer till konventionens sekretariat OPCW (Organisation for the Prohibition of Chemical Weapons) i Haag var 41 st, jämfört med 40 för år 2002. Med en industrideklaration avses information om den verksamhet som bedrivits vid företag eller anläggningar som yrkesmässigt använder sig av, importerar samt exporterar vissa känsligare kemikalier. Under kemvapenkonventionens verifikationsbestämmelser har OPCW genomfört inspektion av en svensk anläggning såväl år 2003 som år 2002.

ISP fortsatte under 2003 sitt rationaliseringsarbete inom licensieringsområdet för att förenkla den administrativa processen för ärenden av rutinkaraktär. Målsättningen för ISP är att utförelseärenden av rutinkaraktär skall slutbehandlas i första hand inom en månad och på sikt inom två veckor. Det system för säker elektronisk kommunikation mellan

ISP och de krigsmaterielexporterande företagen som utvecklades under 2002 togs i bruk under 2003. Under året vidtogs även åtgärder för att sammanlänka detta system med det elektroniska ärendehanteringssystem som redan finns på myndigheten. Många av dessa åtgärder ligger väl i linje med myndighetens strävan att arbeta mot regeringens mål om den så kallade 24-timmarsmyndigheten.

10 Exportkontrollrådet

Enligt 10 kap. 6 § regeringsformen skall regeringen i utrikesärenden av större vikt om möjligt överlägga med Utrikesnämnden före avgörandet. Vissa utförelseärenden som rör krigsmateriel är av sådan art att överläggning med nämnden är påkallad. Det har emellertid bedömts önskvärt att ge även andra enskilda utförelseärenden av principiell vikt en bredare politisk förankring. Riksdagen beslutade därför år 1984 på grundval av prop. 1984/85:82 om ökad insyn och samråd i frågor som rör krigsmaterielexport, att en rådgivande nämnd i krigsmaterielfrågor skulle inrättas. Nämnden ombildades den 1 februari 1996 till Exportkontrollrådet i samband med tillskapandet av Inspektionen för strategiska produkter (ISP). Samtidigt breddades dess sammansättning för att återspegla den bredare sammansättning som Utrikesnämnden idag har. I Exportkontrollrådet är därför samtliga riksdagspartier representerade. Rådet har 10 ledamöter. En aktuell lista på rådets ledamöter, liksom sammanträdesdatum och dagordningen från rådets senaste sammanträde finns på ISP:s webbplats (www.isp.se).

Exportkontrollrådet sammanträder på kallelse av ISP:s generaldirektör, som även leder överläggningarna. Samråd skall ske med rådet innan beslut fattas i viktigare ärenden. Vid rådets sammanträden presenterar ISP samrådsärenden för övervägande. Vidare redovisar Utrikesdepartementet bedömningar av de mottagarländer som är aktuella, och Försvarsdepartementet medverkar med bedömningar avseende ärendenas försvarspolitiska betydelse. En strävan i rådet är att uttolka riktlinjerna, till ytterligare vägledning för ISP.

Ledamöterna ges full insyn i handläggningen av utförelseärenden genom att samtliga utförelsebeslut för exportförsäljning fortlöpande redovisas. Denna procedur säkerställer en parlamentarisk insyn i tillämpningen av lagen (1992:1300) om krigsmateriel och ett medinflytande innan viktigare beslut fattas. Generaldirektören kan även vid behov höra rådet i frågor som rör tillämpningen av lagen (2000:1064) om kontroll av produkter med dubbla användningsområden och av tekniskt bistånd.

Avsikten med det svenska systemet, som vid en internationell jämförelse är unikt, är att skapa en bred förankring av exportkontrollpolitiken och främja kontinuitet i den förda politiken. Till skillnad från vissa andra länder, behandlas ärenden i EKR på ett tidigt stadium innan en konkret affär är aktuell. Eftersom det skulle vara kommersiellt skadligt för exportföretagen om deras avsikter blev kända innan en affär kommit till stånd, är inte diskussionerna i EKR offentliga.

Ett annat skäl är att dessa diskussioner dessutom inte utgör några beslut, utan endast rekommendationer till ISP. De bedömningar som görs av enskilda mottagarländer faller dessutom under utrikessekretessen.

Exportkontrollrådet ersätter inte Utrikesnämnden i sådana ärenden som regeringen enligt regeringsformen skall överlägga med Utrikesnämnden om.

Under år 2003 höll Exportkontrollrådet 7 sammanträden.

11 Det teknisk-vetenskapliga rådet

För att bistå generaldirektören för Inspektionen för strategiska produkter med beredningen av ärenden som rör klassificering av krigsmateriel inrättades år 1984 ett särskilt teknisk-vetenskapligt råd med företrädare för institutioner med överblick över teknologins tillämpning på civila respektive militära områden. Under år 2003 höll rådet 1 sammanträde. En aktuell lista på rådets ledamöter finns på ISP:s webbplats (www.isp.se).

Det teknisk–vetenskapliga rådets arbetsområde omfattar vid behov även produkter med dubbla användningsområden.

Avdelning III – Internationellt samarbete

12 Samarbetet inom EU med exportkontroll av krigsmateriel

EU:s uppförandekod för vapenexport

EU:s uppförandekod för vapenexport (se bilaga 4) antogs i sin nuvarande utformning 1998 och innehåller gemensamma kriterier för export av krigsmateriel som skall tillämpas vid den nationella prövningen av exportansökningar. Till koden hör en förteckning över de produkter som skall kontrolleras i enlighet med koden. Koden representerar en minsta gemensam nämnare inom EU på exportkontrollområdet och hindrar inte enskilda medlemsstater från att föra en mer restriktiv politik.

Enligt kodens tillämpningsbestämmelser skall medlemsstaterna utbyta underrättelser om avslag (eng. *denials*), dvs. i huvudfallet avslag på ansökningar om exporttillstånd. Om en annan medlemsstat överväger att bevilja tillstånd för en i huvudsak identisk transaktion skall konsultationer genomföras innan tillstånd kan beviljas. Den konsulterande medlemsstaten skall även meddela den underrättande staten om sitt beslut. Utbytet av underrättelser om avslag och konsultationerna kring underrättelserna gör att exportpolitiken inom EU

blir öppnare och mer enhetlig. Konsultationerna leder till en mer gemensam syn på olika exportdestinationer, och genom att medlemsländerna informerar varandra om de exportaffärer som nekas, minskar risken att exportkontrollen skall undergrävas genom att något annat medlemsland beviljar exporten.

Under år 2003 mottog Sverige 278 underrättelser om avslag från 11 medlemsstater. Sverige lämnade 5 underrättelser om avslag avseende år 2003². Dessa avslag rörde följande länder (inom parentes anges det kriterium som åberopades för respektive avslag och land): Ryssland, Kaliningrad (kriterium 7 – risk för att materielen skall användas till annat ändamål i mottagarlandet eller vidareexporteras på oönskade villkor), Bulgarien (kriterium 7), Jordanien (kriterium 7) samt i två fall rörande Iran (kriterium 6 – köparlandets uppträdande i förhållande till det internationella samfundet, i synnerhet i fråga om dess attityd till terrorism och kriterium 7).

Det faktum att export till ett visst mottagarland nekats i ett fall innebär inte att landet inte kan komma i fråga för svensk export. Den svenska exportkontrollen tillämpar inte ett system med landlistor, dvs. fasta listor över godkända respektive icke godkända mottagarländer. Varje enskild utförelsansökan prövas individuellt från fall till fall mot de riktlinjer som regeringen fastställt för krigsmaterielexporten.

I rådsarbetsgruppen COARM (*Council Working Party on Conventional Arms Exports*) diskuterar de femton medlemsstaterna regelbundet uppförandekodens tillämpning, utbyter information om synen på exportdestinationer och utarbetar gemensamma riktlinjer för medlemsstaternas nationella regelsystem för exportkontroll. En redogörelse för detta arbete, överenskommelser som har träffats och statistik över medlemsstaternas export av krigsmateriel, publiceras i en årlig rapport.

Den femte årsrapporten enligt EU:s uppförandekod för vapenexport

Den femte årliga rapporten, som godkändes av rådet den 5 december 2003 (EGT C 320, 31.12.2003), visar att betydelsefulla framsteg har gjorts när det gäller samarbetet kring uppförandekoden. I år, liksom förra året, redovisas i en bilaga samtliga beslut som tagits av den aktuella rådsarbetsgruppen. Själva rapporten visar också att flera viktiga framsteg gjorts avseende tillämpningen av och arbetet med koden.

I juni 2003, efter slutligt godkännande av rådsarbetsgruppen, antog Rådet en gemensam ståndpunkt (*common position*) om kontrollen av sk förmedling (eng. *brokering*) av vapen. Detta betyder bl a att medlemsländerna nu åtagit sig att inkludera licensiering av förmedlingsverksamhet i sina nationella regelsystem. Vidare har en ny gemensam militär lista antagits och publicerats.

² De löpande kontakterna med industrin gör att antalet svenska underrättelser blir förhållandevis litet.

Under året har en gemensam användarhandbok tagits fram som utarbetats för att underlätta tillämpningen av koden. Sverige deltog i den grupp som utarbetade utkastet till handboken.

I enlighet med målsättningen att uppnå en ökad och tydlig samstämmighet mellan olika politikområden, verkar Sverige också aktivt för att nå en gemensam syn bland medlemsländerna gällande tolkningen av uppförandekodens kriterier. Som ett första steg har Sverige tillsammans med Storbritannien tagit initiativet till ett arbete rörande tillämpningen av kodens kriterium 8, det s k utvecklingskriteriet. Liksom vid arbetet med användarhandboken deltar Sverige här i den grupp som skall utarbeta förslag till en metod för bedömningar enligt utvecklingskriteriet.

En fördjupad dialog med EU:s blivande medlemsländer har också ägt rum under året, med seminarier i bl a Tallinn och Prag. Vidare har kontakter med ett antal tredje länder upprätthållits i form av trojkamöten.

Som prioriteringar under 2004 har bl a följande identifierats:

- Harmonisering av de nationella rapporterna för att få fram klarare och tydligare översiktstabeller
- Uppföljning av genomförandet av den gemensamma ståndpunkten om vapenförmedling
- Arbete med kontroll av elektronisk överföring av programvara och teknik som har samband med krigsmateriel
- Fortgående insatser för att främja uppförandekodens principer och kriterier i tredje länder.
- Tillhandahållande av praktiskt och tekniskt stöd till de anslutande länderna.

Samarbete om försvarsindustriella frågor

Inom EU finns även sedan 1995 en ad hoc-arbetsgrupp, *Working Party on a European Armaments Policy* (POLARM), som har till uppgift att analysera alternativen för en europeisk försvarsindustripolitik och föreslå fortsatta åtgärder inom ramen för gemenskapsrätten eller EU:s regelverk. Under år 2003 behandlade gruppen ämnen som forskning och teknologi, standardisering på försvarssidan, leveranssäkerhetsfrågor, restrukturering av den europeiska försvarsindustrin sett i ljuset av rådande överkapacitet och kommande utvidgning, transit av krigsmateriel inom EU samt *codes of best practices*, efter brittisk förebild, utgörande riktlinjer för relationerna mellan upphandlande försvarsmyndigheter och dess leverantörer, upphandlande myndigheters relationer till underleverantörer och förhållandet mellan kontrakterade leverantörer till de nationella försvarerna och dessas underleverantörer. Vidare diskuterades inom gruppen den framväxande europeiska försvarsmaterielbyrån och dess mandat och möjligheten att tidigt till byrån föra över den forskningscell som är knuten till de utanför EU stående organisationerna WEAG/WEAO. Slutligen presenterades och diskuterades vid ett antal sammankomster EU-kommissionens kommunikation i försvars-

POLARM:s mandat och arbetsuppgifter berör komplicerade skeenden i en pågående flerårig europeisk omstruktureringsprocess, med ämnen som inte sällan kolliderar med andra pågående europeiska initiativ, i och utanför EU. Detta är den huvudsakliga anledningen till att gruppen endast undantagsvis kan redovisa konkreta resultat och enhälliga rekommendationer till rådet. Samtidigt är den allmänna bedömningen att gruppens breda mandat skapar ett värdefullt forum för diskussioner och förslag som inte finns i någon annan rådsarbetsgrupp.

13 FN-registret och annan internationell rapportering om vapenöverföringar

Förenta nationernas generalförsamling antog i december 1991 en resolution som anmodar medlemsländerna att till ett register årligen redovisa såväl sin import som sin export av tyngre konventionella vapen. Handeln med följande sju vapenkategorier rapporteras: stridsvagnar, pansrade stridsfordon, grovt artilleri, stridsflygplan, attackhelikoptrar, stridsfartyg och robotar/robotlavetter. I samråd med försvarets myndigheter och Inspektionen för strategiska produkter (ISP) sammanställer Utrikesdepartementet aktuella uppgifter som i enlighet med den ovannämnda resolutionen överlämnas till FN.

För FN-registrets elfte år, 2002, hade vid slutet av februari månad år 2004, 119 av FN:s 191 medlemsländer rapporterat. Genom att rapporter föreligger från alla större exportörer utom Nordkorea och alla större importörer utom några länder i Mellanöstern, beräknas drygt 90% av den legala världshandeln med angivna vapen omfattas av registret. Sveriges andel i världshandeln med aktuella tyngre vapensystem är fortsatt begränsad.

För år 2002, som är det senaste rapportåret, redovisade Sverige export av två Stridsfordon CV9030 till Finland, fjorton Stridsfordon CV9030 till Schweiz, sex 120 mm granatkastare till Estland, sex 120 mm granatkastare till Lettland, sex 120 mm granatkastare till Litauen och en Ubåt Sjöormen till Singapore. På importsidan rapporterade Sverige ingen införsel i någon av de sju vapenkategorierna. Rapporten för år 2003 sammanställs när statistiken är färdigbehandlad under april månad 2004.

Som ett led i Sveriges strävan efter ökad öppenhet internationellt har sedan 1990 regeringens redogörelse till riksdagen över krigsmateriel-exporten överlämnats till FN i engelsk översättning. Sedan 1996 finns uppgifter lämnade till FN-registret tillgängliga på FN:s webbplats (www.un.org).

Wassenaararrangemangets (se avsnitt 20 i denna skrivelse) rapporteringsmekanism avseende krigsmateriel följer i stort de sju kategorier som rapporteras till FN-registret. Vissa kategorier har emellertid förfinats genom införande av undergrupper. Under 2003 enades medlemsstaterna om att även införa en åttonde kategori för små och lätta vapen. Arbetet med att införa en sådan kategori hade då pågått

under lång tid och kategorin har utvecklats för att i stort följa redan antagna direktiv från bl a OSSE. Skr. 2003/04:114

De 33 medlemsstaterna har enats om att två gånger årligen rapportera enligt en överenskommen praxis och att ytterligare information då kan inkluderas på frivillig basis. Denna överenskommelse syftar till att göra det möjligt för medlemsstaterna att på ett tidigt stadium uppmärksamma destabiliserande ansamlingar av vapen. Även export av produkter och teknik med dubbla användningsområden inrapporteras till Wassenaararrangemanget två gånger årligen.

Samarbete med FN-sekretariatet och deltagande i FN:s expertgrupp

Sverige verkar aktivt för ökad rapportering till FN:s vapenregister och tog redan under 2002 initiativ för samverkan med FN-sekretariatet på detta område. Samarbetet med FN-sekretariatet har under året som gått resulterat i att Sverige under 2004 kommer att bidra till genomförandet av regionala seminarier som anordnas av FN-sekretariatet i syfte att främja rapportering till registret. Aktuella regioner är närmast Afrikas Horn, Gulfreionen och Sydostasien. Sverige avser i detta sammanhang även verka för stärkt exportkontroll som ett verktyg för icke-spridning och konfliktförebyggande, inte minst vad gäller lätta vapen.

Sedan inrättandet av FN-registret har expertgrupper med ca tre års mellanrum utrett hur registrets funktion kan förbättras. Sverige inbjöds att inför registrets fjärde revision, 2003, tillsammans med drygt tjugo andra länder, medverka i denna grupp. I gruppens slutrapport lämnades rekommendationer ägnade att på olika sätt ytterligare stärka registret och öka dess allmänna betydelse. För första gången nåddes också överenskommelse i gruppen att rekommendera påtagliga tekniska förändringar i två av de sju vapenkategorierna som på så sätt får ökad relevans för ännu fler länder. Beträffande kategorin grovt artilleri sänktes således rapporteringsgränsen från 100 mm till 75 mm och kategorin robotar/robotlavetter utökades med bärbara luftvärnsrobotar (MANPADS).

14 Internationella vapenembargon

Syftet med ett embargo är vanligtvis dels att sända en tydlig politisk signal till en regim för att visa omvärldens syn på en händelseutveckling som regimen ansvarar för, dels att söka påverka och uppnå vissa mål i det berörda landets politik. Instrumentet tillgrips som regel först när övriga internationella politiska påtryckningar misslyckats. Ett embargo bör till sitt innehåll vara klart definierat och tillfälligt till sin karaktär. Syftet är således inte att varaktigt och på längre sikt reglera exporten av krigsmateriel till ett visst land.

Ett beslut av FN:s säkerhetsråd, av EU eller av OSSE om vapenembargo utgör ett ovillkorligt hinder mot svensk export enligt riktlinjerna för krigsmaterielexport. EU:s medlemsstater iakttar fullt ut sådana bindande beslut om vapenembargon. Säkerhetsrådets

rekommendationer om *restriktivitet* har inte samma bindande karaktär och tillämpningen prövas därför från fall till fall.

Inom ramen för den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken i EU beslutas med enhällighet om vissa vapenembargon som går utöver vad FN:s säkerhetsråd har beslutat. Dessa är ett utslag av medlemsstaternas vilja att reagera gemensamt i olika säkerhetspolitiska frågeställningar. Ett vapenembargo beslutat av EU genomförs genom tillämpning av respektive medlemsstats nationella exportkontrollregelverk.

Även inom ramen för det mellanstatliga samarbetet i OSSE (Organisationen för Säkerhet och Samarbete i Europa) fattas emellanåt beslut om embargo för nationell implementering av medlemsstaterna.

En sammanställning av de internationella embargon som varit i kraft under år 2003 redovisas i skrivelsens bilaga 6.

15 Okontrollerad spridning av lätta vapen

I olika internationella fora pågår ett arbete för att förebygga och bekämpa destabiliserande anhopningar och okontrollerad spridning av lätta vapen. Sverige fäster stor vikt vid detta arbete och deltar aktivt i dessa ansträngningar. Sverige verkar bl a för att varje land skall inrätta och genomföra en ansvarsfull exportpolitik med heltäckande lagar och regler. Målet är effektiva kontrollsystem med väl fungerande administrationer som kan kontrollera tillverkare, köpare, säljare, agenter och mellanhänder.

Uppföljning av FN:s konferens om lätta vapen

Vid 2001 års FN-konferens om illegal handel med lätta vapen antogs ett handlingsprogram som innehåller bl a vissa grundläggande regler om kontroll av tillverkning och handel med lätta vapen. Begreppet lätta vapen omfattar i princip handeldvapen och andra vapen som är avsedda att bäras och användas av en eller ett par personer, men någon enhetlig definition har ännu inte fastställts. Det första uppföljningsmötet till konferensen ägde rum i juli 2003. Under 2004 inleds förhandlingar inom ramen för FN för att åstadkomma ett internationellt instrument för märkning och spårning av lätta vapen. Förhandlingarna väntas vara avslutade under 2005.

Övriga instrument och EU:s arbete

I november 2000 antog Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) ett dokument om lätta vapen avseende bl a kontroll av tillverkning och export samt regler för märkning, registerhållning, spårning, informationsutbyte, säker förvaring samt överskottsmateriel. Även Wassenaararrangemanget har arbetat med frågan under ett antal år och antog 2003 en ny rapporteringskategori för lätta vapen.

Som grund för EU-samarbetet på detta område ligger ett program, antaget 1997, för att förebygga och bekämpa olaglig handel med konventionella vapen samt en gemensam åtgärd från 1998 för att bekämpa destabiliserande anhopningar och spridning av handeldvapen och lätta vapen. Den gemensamma åtgärden har uppdaterats genom ett beslut av rådet den 12 juli 2002. EU finansierar gemensamma insatser för att motverka okontrollerad spridning av lätta vapen och sammanställer dessutom årligen en översikt över medlemsstaternas nationella åtgärder samt internationella insatser på lätta vapenområdet.

16 Försvarsindustrins roll i ett säkerhetspolitiskt perspektiv

Villkoren för den svenska försvarsindustrin har i grunden förändrats sedan drygt tio år tillbaka, till följd av de säkerhets- och försvarspolitiska förändringarna i Europa – och därmed även i Sverige. Vi gör idag andra säkerhets- och försvarspolitiska bedömningar än tidigare, med konsekvenser även för den svenska försvarsindustrin.

Trovärdigheten i den svenska alliansfriheten stärks av att landet kan behålla ett visst oberoende avseende försvarets materielförsörjning. Detta innebär att Sverige måste bevara en viss produktionskapacitet, kunnande och utvecklingskapacitet på det försvarsindustriella området. För att åstadkomma detta krävs möjligheter för försvarsindustrin att exportera, förutsatt att det enskilda exportärendet är förenligt med den svenska utrikes-, säkerhets- och försvarspolitiken.

De förändrade säkerhets- och försvarspolitiska bedömningarna har samtidigt lett fram till att målet under det kalla kriget, nämligen att ha en inhemsk, av omvärlden oberoende försvarsindustri som konstruerar och utvecklar utpräglat svenska lösningar, inte längre anses vara vare sig möjligt eller ens önskvärt, med hänsyn till Sveriges samlade intressen.

Med utgångspunkt i alliansfriheten, ligger det i Sveriges säkerhetspolitiska intresse att samverka med likasinnade länder om gemensam säkerhetsfrämjande verksamhet och krishantering. Sådan samverkan sker även med militära medel.

Den nya säkerhets- och försvarspolitiken innebär även samverkan på materielförsörjningsområdet. Önskan att vara självförsörjande när det gäller materiel till det svenska försvaret, har ersatts av det växande behovet av samarbete med likasinnade stater och grannar.

Samarbetet på materielförsörjningsområdet är en förutsättning för försvarets flexibilitet och anpassningsförmåga inför nya hot och risker som kan uppstå. Anpassningsförmågan har av riksdagen givits hög prioritet och regeringen har för sin del konstaterat att det är ett vitalt säkerhetspolitiskt intresse för ett militärt alliansfritt land som Sverige att omvärlden har tilltro till vår anpassningsförmåga. Det ligger därför i Sveriges säkerhetspolitiska intresse att slå vakt om ett långsiktigt och kontinuerligt samarbete med traditionella samarbetsländer. Detta ömsesidiga samarbete, inklusive samarbetsprojekt, bygger på såväl export som import av krigsmateriel.

Mot bakgrund bla av den svenska försvarsmaktens krympande materielanslag och den vikande internationella försvarsmaterielmarknaden konstateras redan i propositionen Totalförsvaret i förnyelse (prop 1996/97:4), liksom i propositionen Det nya försvaret (prop 1999/2000:30), att ett väsentligt utökat internationellt samarbete framstår som en förutsättning för den svenska försvarsindustrins överlevnad och för Försvarsmaktens anpassningsförmåga.

I den förnämnda propositionen anges också som viktigt att regeringen och de svenska myndigheterna på ett aktivt och strukturerat sätt stödjer försvarsindustrins exportansträngningar, under förutsättning att dessa står i överensstämmelse med gällande riktlinjer för svensk krigsmateriel-export.

Riksdagens försvarsutskott uppmanade i betänkande (1998/99:FöU1) regeringen att vidta ytterligare åtgärder i syfte att skapa bättre förutsättningar för exportframgångar rörande viktiga försvarsmaterielprojekt, däribland stridsflygplan JAS 39 Gripen. Även Försvarsberedningen har understrukit vikten av aktiva exportstödjande åtgärder från regeringens sida.

I slutbetänkandet av Materieförsörjningsutredningen (SOU 2001:21) konstaterades att exporten av krigsmateriel har en säkerhets- och försvarspolitisk betydelse för Sverige, eftersom den bidrar till att upprätthålla de inhemska företagens kompetens och kapacitet. Exportframgångar bidrar vidare till att den inhemska industrin uppfattas som en intressant partner i internationella samarbeten. Aktiva exportstödjande åtgärder från regering och myndigheter förutsattes för att förbättra förutsättningarna för industrin att marknadsföra och sälja materiel utomlands.

Det finns flera motiv för staten att engagera sig i exportstödjande verksamhet, som de sammanfattningsvis redovisas i propositionen Fortsatt förnyelse av totalförsvaret (prop 2001/02:10). Således bidrar exporten till att långsiktigt säkerställa en teknologisk och industriell bas för nyutveckling, men också vidmakthållande och vidareutveckling av befintliga materielsystem. Exporten är vidare en viktig förutsättning för att stärka den inhemska industrins internationella konkurrenskraft. Det finns också ett värde i att kundbasen för materiel som används i Försvarsmakten breddas, varigenom möjligheter uppstår att dela kostnaderna för vidareutveckling, samordna utbildning och underhåll samt att utbyta erfarenheter om materielens användning.

Beträffande internationaliseringen av den svenska försvarsindustrin, med därmed sammanhängande omstruktureringsåtgärder, är bedömningen att denna kommer att fortsätta. Det finns alltså en betydande överkapacitet främst inom den europeiska försvarsindustrin.

Sexnationsinitiativet - LoI

Som framgick av regeringens skrivelse 2000/01:114, presenterade regeringen i början av 2001 för riksdagen i Ett ramavtal om åtgärder för att underlätta omstrukturering och drift av den europeiska

försvarsindustrin (prop 2000/01:49) det ramavtal mellan Frankrike, Italien, Spanien, Storbritannien, Sverige och Tyskland som framförhandlats mellan länderna som en följd av den avsiktsförklaring ländernas försvarsministrar ingick i juli 1998, det s k sexstatsinitiativet, Letter of Intent (LoI), sedermera åtföljt av det i juli 2000 undertecknade ramavtalet (Framework Agreement) rörande åtgärder för att underlätta omstruktureringen och driften av den europeiska försvarsindustrin.

Under 2003 fortsatte arbetet i fyra av de sex aktuella arbetsgrupperna, med kontinuerliga avrapporteringar till den internationella exekutivkommitté som funnits sedan 1998. På exportkontrollsidan har under året det fortsatta arbetet med ett underavtal till ramavtalet slutförts, för att undertecknas under 2004. Underavtalet preciserar närmare de bestämmelser om procedurer och konsultationer som återfinns i ramavtalets exportkontrollavsnitt. Vidare har arbetsgruppen studerat ett antal frågor med direkt relevans för exportkontroll, såsom hur man kontrollerar immateriella överföringar, hur man kan ensa utseendet så långt möjligt beträffande de allmänna projektlicenser som skall utfärdas inom sexstatszonen samt hur man kan mäta effektivitetsfördelarna med dessa licenser. Vidare har man studerat hur man kan modernisera och strömlinjeforma den praktiska exportkontrollhanteringen på nationell bas, varvid man bedrivit jämförande studier mellan ländernas kontroll- och licensieringssystem. Dessa studier kommer att fortsätta under 2004. Slutligen har arbetsgruppen, på uppdrag av exekutivkommittén, börjat studera förutsättningarna för ett fritt flöde av krigsmaterielprodukter mellan de sex, för att i ett senare skede kunna innefatta samtliga EU-länder. Även dessa studier fortsätter under 2004.

De första globala projektlicenserna har nu utfärdats, ännu utan svenskt deltagande. Dessa licenser innebär att ett fritt flöde tillåts mellan de sex länderna av bl a komponenter och system inom ramen för ett projekt mellan staterna och industrierna.

Nordiskt krigsmaterielsamarbete

I propositionen Fortsatt förnyelse av totalförsvaret (prop 2001/02:10), underställde regeringen riksdagens godkännande ett den 9 juni 2001 undertecknat generellt avtal mellan Danmark, Finland, Norge och Sverige om stöd för industrisamarbete på försvarsmaterielområdet. Avtalet, som på exportkontrollsidan i väsentliga delar är modellerat efter ramavtalet mellan LoI-staterna, innebär en bekräftelse på den sedan ett antal år pågående försvarsindustriella förändringsprocessen i Norden. Som ett första annex till det generella avtalet lades försvarsindustrisamarbetet inom det nordiska ammunitionsföretaget NAMMO AS, som bildades 1998, med delar från Raufoss ASA i Norge, Patria Oy i Finland och dåvarande Celsius AB i Sverige. Riksdagen godkände den 11 december 2001 det generella avtalet (rskr. 2001/02:104). Avtalet ratificerades av länderna under 2002 och trädde därmed i kraft den 24 november 2002.

Under 2003 har den arbetsgrupp som finns mellan länderna förhandlat om nya annex till avtalet och enat länderna om lydelsen till ett andra annex, avseende den s k Alvis Hägglunds Group, bestående av företagen

Patria Hägglunds Oy, Finland, Alvis Moelv AS, Norge, samt Alvis Hägglunds AB och HB Utveckling AB, Sverige. Skr. 2003/04:114

Här kan också erinras om ett närliggande nordiskt samarbete mellan försvarsmyndigheterna på försvarsmaterielsidan, benämnt NORDAC (*Nordic Armament Co-operation*). Samarbetet inom NORDAC härrör från ett ramavtal mellan länderna från 1994 och omfattar ett drygt sextiotal internordiska samarbetsprojekt sedan starten. Syftet med samarbetet är att understödja den nordiska försvarsindustrin på olika sätt med kostnadseffektiva och harmoniserade lösningar. Samarbetet tar sikte såväl på bilaterala som multilaterala projekt och är öppet även för deltagande av industrier från andra länder. En kontinuerlig avstämning sker mot det arbete som bedrivs i den internationella organisationen WEAG, Panel 1.

Beträffande inter-nordiska bolag och den fortsatt tilltagande integrationen av den överetablerade europeiska försvarsindustrin, kan noteras att under 2003, det svensk-finska gemensamägda krut- och sprängämnesföretaget Nexplo Industries AB avyttrats till en fransk köpare, SNPE Matériaux Energétiques, varefter de nordiska moderbolagen Saab AB och Patria Industries, tillsammans med den franska köparen, bildat ett nytt moderbolag, benämnt Eurenco, med de vidhängande dotterbolagen Eurenco France, Nexplo, Nexplo Bofors och Nexplo Vihtavuori.

Samarbete med USA

Alltsedan det europeiska sexstatsinitiativet i juli 1998, har ett alltmer tilltagande amerikanskt intresse noterats för att underlätta förutsättningarna för ett ökat internationellt och transatlantiskt försvarsindustriellt samarbete. Efter en inledande överenskommelse med Kanada, fortsatte USA att med andra länder diskutera principerna för, och innehållet i, ett ramavtal – allmänt kallat *Declaration of Principles* (DoP) – i stort med liknande innehåll som det europeiska LoI, fast kortare och mer allmänt hållet. Beträffande Storbritannien, Australien och Norge har ramavtalen färdigförhandlats och undertecknats. För svenskt vidkommande inleddes diskussioner om ett ramavtal under senare delen av 2001 och ett färdigt avtal undertecknades mellan länderna under första delen av 2003.

Sverige berörs även av ytterligare ett amerikanskt initiativ, det s k *Defense Trade Security Initiative* (DTSI), som har sitt ursprung från början av år 2000. Initiativet går ut på att främja effektivitet i den amerikanska licenshanteringen, uppmuntra interoperabilitet och standardisering mellan USA och dem närliggande och samverkande länder, underlätta transatlantiska industriella s k *joint ventures* och höja den gemensamma nivån beträffande teknologiskydd samverkande länder emellan. Till följd av ett beslut på amerikansk sida omfattas Sverige sedan sommaren 2001 av detta initiativ.

Som en del av initiativet skulle, i ett något längre perspektiv, ett generellt undantag från de amerikanska bestämmelserna i det amerikanska regelverket *International Traffic in Arms Regulations* (ITAR) kunna bli föremål för förhandlingar mellan USA och Sverige. Som modell

Säkerhetspolitiska bedömningar

Genom ett fortsatt deltagande i det internationella samarbetet på försvarsmaterielområdet, säkras Sveriges långsiktiga utrikes-, säkerhets- och försvarspolitiska intressen, såväl i ett kortare som i ett längre tidsperspektiv. De försvarspolitiska aspekterna grundas bl a på den svenska militära alliansfriheten. De utrikes- och säkerhetspolitiska målen på detta område, däribland bekämpningen av okontrollerad spridning och destabiliserande uppbyggnad av vapenarsenaler, liksom bl a den svenska medverkan i internationell fredfrämjande verksamhet, tillgodoses genom att tillåta export och samarbete med länder som är av grundläggande betydelse för svenska säkerhetsintressen.

Materielförsörjningen, såväl i Sverige som i andra länder, bygger numera bl a på avtalsförpliktelser och gemensamma beroenden. De samarbetande länderna är ömsesidigt beroende av leveranser av komponenter, delsystem och färdiga system, liksom produkter som är tillverkade i respektive land. För att kunna delta i en gemensam materielförsörjning krävs att man utvecklar inhemsk försvarsindustriell förmåga och myndighetskompetens.

Sverige förblir ett intressant land för internationellt samarbete – och för den av oss eftersträvade gemensamma materielförsörjningen - endast med fortsatt utveckling av en teknologinivå som har en internationell konkurrenskraft.

En konkurrenskraftig teknologinivå förutsätter för sin existens dels tillräckliga ekonomiska resurser för kunna bestå och utvecklas, dels i sin tur ett visst mått av samarbete över gränserna. Exporten bedöms vara en nödvändig faktor i bevarandet av en hög svensk teknologinivå med internationell slagkraft.

Genom att delta i det sk sexstatsinitiativet mellan de sex största industristaterna i Europa kan Sverige aktivt påverka den försvarsindustri- och exportpolitik som utvecklas i Europa. I förlängningen har detta såväl ett direkt som indirekt inflytande på EU:s framväxande försvars- och säkerhetspolitiken.

En grundläggande utgångspunkt för statens exportstöd är att exporten godkänts ur exportkontrollsynvinkel av ansvarig myndighet.

17 Internationell handel med vapen

I sin årsbok och i en särskild databas, som regeringen bidrar ekonomiskt till, sammanställer SIPRI viss statistik över överföringar av vapen i världen. Statistiken är baserad på trend-indikatorvärden (för ytterligare information om metod för datainsamlingen se SIPRI:s webbplats: www.sipri.se) och avser överföringar av tyngre konventionella vapen. Enligt senast tillgängliga uppgifter från SIPRI:s databas ökade

överföringarna av tyngre konventionella vapen under år 2003, från 16 143 miljoner US-dollar år 2002 till 18 680 miljoner US-dollar år 2003.

I den lista som SIPRI årligen publicerar över exportländer avseende tyngre konventionella vapen (flygplan, krigsfartyg, artilleri, pansarfordon, missiler samt målsöknings- och radarsystem) ligger Sverige för perioden 2000-2003 på 10:e plats med 1,52% av världens totala export, som för denna period uppgick till 66 983 miljoner US-dollar. Största exportland är Ryssland, som under samma period svarade för drygt 33% av den totala exporten, närmast följt av USA (29%), Frankrike (7%), Tyskland (5,9%) och Storbritannien (4,8%).

Ledande importörer av tyngre konventionella vapen var under perioden 2000-2003 Kina med 15,3% av den totala importen, närmast följt av Indien (10,2%), Grekland (5,8%), UK (4,7%) och Egypten (4,1%). Sverige intog en 45:e plats för motsvarande period med 0,4% av världens totala import av tyngre konventionella vapen. För ytterligare information se databasen på SIPRI:s webbplats: www.sipri.se.

18 Korruption inom internationell handel med vapen

I ljuset av ett aktivt svenskt engagemang för att bekämpa korruption inom den internationella vapenhandeln inledde Sverige 1999 ett närmare samarbete med den brittiska avdelningen av den internationella anti-korruptionsorganisationen Transparency International (TI).

Samarbetet har på fyra år resulterat i en rad möten och seminarier. Det första hölls i Stockholm 2000 och har sedan dess följts upp bl a av en konferens i Cambridge under 2001. Tanken har varit att på ett nytt sätt samla representanter för statsförvaltningen, den militära sektorn, försvarsindustrin samt den akademiska världen för att föra en öppen och konstruktiv dialog. Deltagarna i dessa möten har representerat såväl producent- som konsumentländer på olika ekonomisk utvecklingsnivå.

Projektets styrgrupp tog vid sitt första möte i Stockholm i februari 2002 viktiga steg för att identifiera konkreta åtgärdsförslag. Två prioriteringar är exempelvis introduktionen av TI:s koncept *Integrity Pact* i den internationella vapenhandeln. Grundprincipen i detta koncept är att ett avtal upprättas mellan köpare och anbudsgivare där garantier lämnas att inga mutor eller otillbörliga förmåner skall utkrävas eller ges. En annan prioritering är att sammanföra de många etikprogram som används av industrin till en gemensam modell.

Under 2003 försvagades projektet av finansiella och administrativa svårigheter, men återfick sin aktualitet internationellt vid en större konferens om exportkontroll i Budapest i september. Detta var ett led i projektets internationella informationskampanj. Sverige avser att driva frågan vidare bl a inom EU. I december hölls nya diskussioner mellan UD och TI-UK om verksamheten.

19 Samarbetet inom EU avseende produkter med dubbla användningsområden

Skr. 2003/04:114

Arbetet inom EU på området exportkontroll av produkter med dubbla användningsområdet är nära förbundet med det internationella arbete som utförs inom exportkontrollregimerna. Det direkta arbetet i Bryssel samordnas i främst två grupper CONOP (*Council Working Party on Non-proliferation*) samt den rådsarbetsgrupp (*Working Party on Dual-use Goods – WPDU*) som hanterar uppdateringen av den kontrollista som faller under EG-förordning 1334/2000.

Årets arbete med kontrollistorna

Som tidigare har beskrivits lyfts de förändringar som görs i regimernas kontrollistor in i EG-förordningens bilaga och görs på så sätt juridiskt bindande för EU:s medlemsstater. Uppdateringen som gjordes av EG-förordningens kontrollista i årsskiftet 2002-2003 täckte två års förändringar av regimlistorna. År 2003 års ändringar, som koncentreras till den del av listorna som står i direkt relation till MTCR och WA, kommer att antas tidigt under 2004 (för mer information om MTCR och WA, se nedan i avsnitt 20). I förordningens artonde artikel anges även riktlinjerna för den arbetsgrupp som sammankallas av Kommissionen. Denna grupp skall främst ägna sig åt tolkningsfrågor i relation till EG-förordningen och har sammanträtt ett antal gånger under 2003.

Projektet om ömsesidig översyn (eng. *peer review*)

En fråga som helt har dominerat arbetet under år 2003 och framför allt hösten är den kommande EU-utvidgningen. Då EG-förordningen är juridiskt bindande för alla EU:s medlemsstater, finns ett starkt incitament att bistå de nya medlemmarna. Under det grekiska EU-ordförandeskapet antogs den så kallade handlingsplanen mot massförstörelsevapen vid toppmötet i Thessaloniki i juni. Från denna plan har bland annat ett speciellt projekt lyfts in i den rådsarbetsgrupp som behandlar EG-förordningen.

Projektet handlar om ömsesidig översyn (eng. *peer review*) och innebär att EU under de kommande två åren skall genomföra en ömsesidig översyn av respektive nationella exportkontrollsystem, med fokus inriktat på kandidatländernas system. Hur detta skall genomföras har diskuterats i en mindre intern arbetsgrupp som under senhösten presenterade ett arbetsdokument. Enligt detta arbetsdokument delas alla medlemsländer in i tio kluster med vardera ett kandidatland och två nuvarande EU-medlemmar. Vart och ett av dessa kluster skall genomföra tre möten under våren 2004 för att diskutera tillämpningen av EG-förordning 1334/2000. Sverige ingår i två av dessa tio kluster.

Det förväntade slutresultatet för projektet är, förutom en förbättrad samsyn mellan alla EU:s medlemsstater, råd och riktlinjer för hur förordningen bäst kan tillämpas.

EU-arbetet med exportkontroll av produkter med dubbla användningsområden har en politisk dimension. Gemensamt agerande av EU:s medlemsländer inom de olika regimerna har blivit allt vanligare de senaste åren och är nu en naturlig del av arbetet i Bryssel och vid olika regimmöten. EU har under 2003 främst drivit två frågor i gemensamt format.

En av dessa frågor och där Sverige spelat en central roll, är införandet av en generalklausul (eng. *catch-all*) i de olika exportkontrollregimerna (för mer information om generalklausulen, se ovan i avsnitt 8). Utgångspunkten för detta förslag är bestämmelsen i rådsförordningen (EG) B34/2000 Art 4.

Den andra frågan som har engagerat EU kretsen är frågan om nya medlemmar i regimerna. Förutom en principiellt positiv inställning till att se regimerna som öppna fora, har denna fråga en speciell dimension då en del av kandidaterna fortfarande saknar medlemskap i en del regimer. För att underlätta arbetet inom EU, men även inom regimerna, samt för att förstärka det internationella exportkontrollsystemet då EU får nya yttre gränser har medlemskapsfrågan varit högaktuell under hela år 2003. Under våren 2004 kommer regimerna att fatta beslut i medlemskapsfrågan.

Ett syfte – flera grupper

Exportkontroll är en fråga som behandlas i en rad olika grupper inom EU-samarbetet. På krigsmaterielområdet behandlas ämnet inom rådsarbetsgruppen COARM. Exportkontroll av dubbla användningsområden däremot tas upp inom CONOP. I denna grupp samordnas EU:s gemensamma agerande i politiska frågor inom exportkontrollregimerna. De konventionella vapenfrågor som behandlas i Wassenaar diskuteras även i COARM. Rådsarbetsgruppen för EG-förordning 1334/2000 behandlar listförändringar i relation till alla regimer. Sverige har under 2003 tillsammans med andra medlemsländer inom EU drivit frågan om ett förenklat system för att behandla exportkontrollfrågor i Bryssel. Ett av de förslagen är upprättandet av en gemensam politisk och teknisk grupp för exportkontroll. Inga beslut har ännu fattats.

EU:s strategi mot spridning av massförstörelsevapen

Sverige tog i mars 2003 initiativ till en diskussion inom EU om hur unionens gemensamma politik avseende massförstörelsevapen kunde utvecklas och förstärkas. Initiativet resulterade i grundläggande principer för en strategi och handlingsplan som antogs av EU:s stats- och regeringschefer vid Europeiska rådets möte i Thessaloniki i juni. En vidareutvecklad och mer utförlig strategi antogs av EU:s stats- och regeringschefer vid Europeiska rådets möte i Bryssel i december.

I strategin fastslås bl a EU:s stöd för en stark nationell samt internationellt samordnad exportkontroll. Arbetet skall bl a inriktas på att understryka EU:s roll som en ledande samarbetspartner i de multilaterala exportkontrollregimerna och att stödja EU:s tillträdande medlemsländers ansökningar om medlemskap i dessa regimer. Handlingsplanen innefattar en serie konkreta åtgärder på exportkontrollområdet. Dessa handlar bl a om att på olika sätt stärka exportkontrollen i det utvidgade Europa, att bistå tredje land med tekniskt stöd på exportkontrollområdet samt att verka för ett förstärkt informationsutbyte om spridningsrisker i exportkontrollregimerna.

20 Samarbetet inom de multilaterala exportkontrollregimerna – produkter med dubbla användningsområden

Vad är massförstörelsevapen?

Alltsedan senare delen av 1980-talet har frågan om icke-spridning av massförstörelsevapen stått högt på den internationella dagordningen. Skälen härtill är framför allt att vissa länder i instabila regioner söker få tillgång till massförstörelsevapen samt indikationer på ett ökat intresse från icke-statliga aktörer att anskaffa massförstörelsevapen. Efter dåden i USA den 11 september 2001 har terroristhotet stått i särskild fokus.

Med massförstörelsevapen avses kärnvapen samt kemiska och biologiska stridsmedel. Därutöver inkluderas vissa vapenbärare, som ballistiska missiler med lång räckvidd och kryssningsmissiler, i arbetet för att hindra spridningen av massförstörelsevapen. Begreppet icke-spridning avser de multilaterala åtgärder som vidtas för att stävja spridningen av massförstörelsevapen. Dessa åtgärder har framförallt tagit sig uttryck i dels ett antal internationella avtal och dels ett antal mer informella s k exportkontrollregimer.

Internationella avtal

Avseende de internationella avtalen kan särskilt nämnas 1968 års fördrag om förhindrande av spridning av kärnvapen (NPT), 1972 års konvention om förbud mot utveckling, framställning och lagring av bakteriologiska (biologiska) vapen och toxinvapen samt deras förstöring (BTWC) samt 1993 års konvention om förbud mot utveckling, produktion, lagring och användning av kemiska vapen samt om deras förstöring (CWC). Sverige är part i alla tre konventionerna (jfr SÖ 1970:12; SÖ 1976:18 samt SÖ 1993:28).

Genom NPT förpliktar sig icke-kärnvapenstaterna att inte ta emot eller tillverka kärnvapen, samtidigt som de fem kärnvapenmakterna åtar sig att nedrusta. Vidare åtar sig parterna under fördragets artikel III att inte

överföra atområbränsle eller särskilt klyvbart material, eller utrustning eller materiel som särskilt konstruerats för tillverkning av särskilt klyvbart material, till någon icke-kärnvapenstat med mindre än att materialet eller utrustningen står under det internationella atomenergiorganets (IAEA) kontroll. I enlighet med artikel III i BTWC åtar sig parterna bl a att varken direkt eller indirekt överföra utrustning som kan användas för produktion av biologiska stridsmedel. Likaledes föreskriver artikel I i CWC att parterna inte direkt eller indirekt skall överföra kemiska stridsmedel till någon annan stat.

De multilaterala exportkontrollregimerna

Även om de internationella avtalens primära syfte är att förhindra spridning av massförstörelsevapen och nedrusta så innehåller alla tre också bestämmelser om att parterna skall främja handel för fredliga ändamål. Detta bottnar i att en betydande del av de aktuella produkterna och teknologierna har dubbla användningsområden, dvs. de utgör produkter som kan användas för både civila och militära ändamål.

För att underlätta det internationella samarbetet för icke-spridning av massförstörelsevapen har närmare ett fyrtiotal länder slutit sig samman i ett antal multilaterala exportkontrollregimer: Zanggerkommittén (ZC), Nuclear Suppliers Group (NSG), Australiengruppen (AG), Missilteknologikontrollregimen (MTCR) samt Wassenaararrangemanget (WA). Deltagande länder i dessa regimer redovisas i bilaga 5. Regimernas syfte är att identifiera varor och teknologier som kan användas för framställning av massförstörelsevapen, och vars utförelse således bör kontrolleras på ett samordnat sätt av medlemmarna, samt att utbyta information om spridningsrisker. Exportkontrollregimerna skiljer sig från de ovannämnda internationella avtalen genom att de inte är baserade på några folkrättsligt bindande avtal. Grunden för samarbetet i de multilaterala regimerna står närmast att finna i en gemensam vilja att förhindra spridning av massförstörelsevapen samt i nationell lagstiftning som möjliggör exportkontroll av de varor och teknologier som har identifierats såsom strategiska produkter. Deltagande i regimerna underlättar vidare uppfyllandet av de folkrättsliga förpliktelserna i de ovan nämnda internationella avtalen om att inte direkt eller indirekt bistå en annan stat att anskaffa massförstörelsevapen.

Grundläggande begrepp inom regimerna

Två nyckelbegrepp i det multilaterala samarbetet är avslag (eng. *denials*) och *no undercut*. Med det begreppet avses att en medlem i en regim som har nekat ett utförelsetillstånd för en specifik transaktion med hänvisning till regimens målsättningar (ett s k avslag) förväntas informera de övriga medlemmarna om sitt beslut. De övriga förväntas då konsultera den stat som utfärdade detta avslag om de avser besluta om utförelsetillstånd för en motsvarande transaktion. Detta konsultationsförfarande brukar benämnas som principen om *no undercut*. Systemet med att meddela avslag tillämpas inom NSG, AG, MTCR samt

Exportkontrollregimerna efter den 11 september 2001

Terroristattackerna i New York och Washington den 11 september 2001 förorsakade massförstörelse utan att massförstörelsevapen i traditionell bemärkelse kom till användning. Spridningen av mjältbrandsbakterier i USA under hösten 2001 visade att biologiskt material, som kan användas som biologiskt stridsmedel, hade kommit i orätta händer. Dessa händelser och risken för att terrorister får tillgång till massförstörelsevapen har i hög grad bidragit till att samarbetet inom de multilaterala exportkontrollregimerna också kommit att inriktas på terroristhotet. Ett första steg har varit att uttryckligen fastslå i regimernas grunddokument att ett av syftena med verksamheten just är att förhindra spridning av produkter med dubbla användningsområden till terrorister. En sådan ändring genomfördes i Wassenaararrangemanget 2001, i Australien-gruppen och NSG 2002 samt i MTCR 2003. En annan åtgärd är att det informationsutbyte som äger rum inom regimerna även inriktas på spridningsriskerna till icke-statliga aktörer, som kan finnas i alla länder.

Generalklausulen (eng. *catch-all*)

För att ytterligare stärka exportkontrollen har regimerna också inriktat sitt arbete på att införa en s k generalklausul i riktlinjerna för sin verksamhet (för ytterligare förklaring av begreppet, se bilaga 31, Förklaringar). Genom bestämmelser om en generalklausul ges en legal grund för att även kunna kontrollera export av sådana varor och teknologier som inte är uppförda på regimernas kontrollistor, om det finns skäl att misstänka att de kan komma att användas för tillverkning av massförstörelsevapen och deras vapenbärare. AG införde en generalklausul 2002. I MTCR och WA skedde detta 2003 och i NSG är siktet inställt på beslut under 2004. EU, som redan har denna mekanism i förordning 1334/2000, har varit drivande i arbetet på området, liksom Sverige.

Zanggerkommittén

Zanggerkommittén (ZC), som bildades 1974, behandlar frågor om exportkontroll avseende det nukleära icke-spridningsfördraget (NPT). Kommittén fastställer vad som menas med utrustning och materiel som särskilt konstruerats för tillverkning av särskilt klyvbart material enligt fördragets artikel III. NPT föreskriver att export av sådan utrustning och materiel till en icke-kärnvapenstat, liksom atområbränsle och särskilt klyvbart material, endast får ske om det klyvbara materialet underställs IAEA-kontroll. Utrustningen och materielen anges i kommitténs kontrollista, som kontinuerligt uppdateras i ljuset av den tekniska utvecklingen. Listan finns återgiven i IAEA:s informationscirkulär nr 209 (INFCIRC/209/Rev.2).

Zanggerkommittén fortsatte under 2003 sitt arbete för att främja öppenhet kring kommitténs verksamhet samt att klarlägga kommitténs roll inom ramen för NPT, närmast inför fördragets nästa översynskonferens 2005. Kommittén öppnade en egen hemsida på Internet: www.zanggercommittee.org

Nuclear Suppliers Group

Nuclear Suppliers Group (NSG) har sitt ursprung i den så kallade "Londonklubben", som bildades i mitten av 1970-talet bl a mot bakgrund av den kärnsprängning som Indien genomförde år 1974. NSG:s arbete avser exportkontroll av dels sådana produkter som kan användas för framställning av kärnämne för vapenbruk och dels produkter med dubbla användningsområden som kan användas vid tillverkning av kärnvapen. Produkterna finns återgivna i IAEA:s informationscirkulär nr 254, som innehåller en kontrollista för respektive varugrupp (INFCIRC/254/Rev.6/Part 1 och INFCIRC/254/Rev.5/Part 2).

Under 2003 ägnade NSG ingående uppmärksamhet åt situationen på det nukleära området i Nordkorea och Iran. Regimen uppmanade alla stater att iaktta yttersta vaksamhet för att tillse att ingen export från dem bidrar till Nordkoreas kärnvapenansträngningar. NSG:s medlemmar uttryckte oro över Irans kärntekniska program och uppmanade den iranska regeringen att klarlägga utestående frågor kring programmet. På EU:s initiativ inleddes ett arbete syftande till att införa en *catch-all*-mekanism i riktlinjerna för regimen verksamhet. NSG:s kontakter med andra länder utanför regimen för att främja icke-spridningsmålsättningar fortsatte, liksom arbetet med att fortlöpande uppdatera regimen kontrollistor. Sverige kommer att stå värd för NSG:s plenarmöte 2004 och därmed överta ordförandeskapet i regimen under det kommande året. Mötet hålls i Göteborg den 24 – 28 maj.

Australiengruppen

Australiengruppen (AG) bildades år 1985 på initiativ av Australien. Dess verksamhet syftar till att harmonisera deltagarländernas exportkontroll för att förhindra spridning av kemiska och biologiska vapen till såväl stater som terroristgrupper. Ursprungligen omfattade gruppens verksamhetsområde endast kemikalier och kemisk tillverkningsutrustning. 1990 beslutades dock att utöka gruppens kontrollistor till att även omfatta mikroorganismer, toxiner samt viss tillverkningsutrustning för biologiska stridsmedel.

Australiengruppen vidtog under 2003 olika åtgärder för att ytterligare stärka sin informationsverksamhet och dialog med länder som inte är medlemmar i regimen (eng. *outreach*). Bland annat antogs en regional aktionsplan för Asien och Stillahavsområdet. AG vidtog också åtgärder syftande till att höja medvetenheten om spridningsrisker inom exportindustrin samt att ytterligare stärka arbetet avseende kontroll av att exportkontrollbestämmelser efterlevs. Inom ramen för regimen

fortlöpande arbete med att uppdatera kontrollistorna beslöts att inkludera 14 nya sjukdomsframkallande mikroorganismer (patogener). Skr. 2003/04:114

Missilteknologikontrollregimen

Missilteknologikontrollregimen (MTCR) grundar sig på ett amerikanskt initiativ från 1982. Dess verksamhet gäller exportkontroll av fullständiga missilsystem (inklusive ballistiska missiler, raketer och missiler för rymduppskjutningar samt sondraketer) och andra obemannade luftfarkoster (inklusive kryssningsmissiler, mål- och spaningsplattformar) med en räckvidd på 300 kilometer eller mer. Därutöver kontrolleras komponenter till sådana system samt andra produkter som kan användas för produktion av sådana missiler.

Under 2003 ändrades riktlinjerna för MTCR:s verksamhet så att medlemsländernas myndigheter i beslut om exportkontrollfrågor även skall beakta risken för att terrorister kan få tillgång till produkterna. Vidare infördes på EU:s initiativ en generalklausul (eng. *catch-all*) i riktlinjerna. Mot bakgrund av bl a terroristhotet, beslöts också att utsträcka MTCR:s verksamhet till att även omfatta sådana obemannade luftfarkoster med mindre räckvidd än 300 kilometer som är försedda med utrustning för att sprida vätska eller gas. Inom ramen för ett mycket aktivt informationsprogram kontaktades länder utanför regimen för bl a information om MTCR:s målsättningar och verksamhet, uppmuntran att tillämpa regimen riktlinjer och erbjudanden om stöd för att ytterligare stärka exportkontrollsystemen.

Wassenaararrangemanget

Bakgrund

Wassenaararrangemanget (WA) bildades 1996 som en efterträdare till det multilaterala exportkontrollsamarbete, som tidigare hade bedrivits inom ramen för *Coordinating Committee on Multilateral Export Controls* (COCOM). COCOM inriktade sin verksamhet främst mot Warszawapakten. Vid det kalla krigets slut blev det emellertid alltmer uppenbart att samarbetet inom COCOM måste förändras för att även omfatta forna östblocksländer. COCOM upphörde att existera den 31 mars 1994. Förhandlingar hade då redan påbörjats för att ta fram den nya regimen som 1996 skapades med namnet Wassenaararrangemanget.

Syftet med denna regimens verksamhet är att bidra till regional och internationell säkerhet och stabilitet genom att främja transparens och ett ansvarsfullt agerande rörande överföringar av konventionella vapen och produkter med dubbla användningsområden och därigenom undvika att bidra till destabiliserande ansamlingar. WA baserar sin verksamhet på föresatsen att handel med de varor som återfinns på kontrollistorna skall vara tillåten, men måste ske under kontrollerade former.

WA har en bredare produktinriktning än övriga exportkontrollregimer. Två kontrollistor är fogade till regimen grunddokument: *Munitions List*,

omfattande konventionell krigsmateriel, samt *List of Dual-Use Goods and Technologies*, omfattande teknologi med civila och militära användningsområden som inte återfinns på övriga regimers kontrollistor. Skr. 2003/04:114

Översynsåret 2003

Den första översynen av WA:s verksamhet genomfördes redan 1999. Inför WA:s andra översynsår 2003 involverades majoriteten av medlemsstater in i arbetet på ett sätt som tidigare saknat motstycke inom arrangemanget. Sverige ledde tillsammans med Danmark en arbetsgrupp som behandlade arbetet med kontrollistorna samt införandet av en generalklausul (eng. *catch-all*).

Översynsåret innebar även en ökad mötesfrekvens. Sverige stod bl a värd för ett av de möten som hölls inom den dansk/svenska arbetsgruppen. Inom många ämnesområden nåddes goda resultat vid plenarmötet i december. WA kunde genomgå en rad strukturella förändringar. Grunddokumentet för WA modifierades och fick en mer tidsenlig benämning och regimen antog även nya procedurregler.

Några av de främsta resultaten från 2003 års plenar är antagandet av en generalklausul, nya riktlinjer för export av MANPADS, en åttonde kategori för små och lätta vapen, riktlinjer för vapenförmedling (eng. *brokering*), beslut om åtgärder för immateriella överföringar, konkreta åtgärder inom terrorismbekämpning, en ny struktur för arbetet med kontrollistorna samt antagandet av ett brett program för kontakter med tredje land. Översynen har lagt en god grund för en fortsatt utveckling och fördjupning av arbetet inom regimen.

Information om Wassenaararrangemanget finns på webbplatsen www.wassenaar.org.

21 Att sprida kontrollpolitiken

En stor del av det svenska informationsarbetet om exportkontroll sköts av ISP, men även internationellt genomförs en omfattande informationsverksamhet. Denna verksamhet syftar till att förstärka det internationella exportkontrollsystemet genom att höja förståelsen för behovet av exportkontroll och vad detta innebär. Arbetet inriktas främst på de länder och regioner som för närvarande inte deltar aktivt i den multilaterala verksamheten inom regimerna och på krigsmaterielområdet. Dessa länder har ofta ett etablerat nationellt exportkontrollsystem, men saknar ett internationellt kontaktnät. Förutom den rena informationsverksamheten under dessa seminarier och möten ges även tillfälle att ha en öppnare diskussion om olika problemområden och spridningsrisker. På så sätt ges möjlighet att utvidga det internationella samarbetet i frågor som engagerar de flesta ansvarstagande exporterande länder

Några av de regioner som legat i fokus under året är Central och Östeuropa, Balkan, Centralasien, Medelhavsområdet och Asien. En rad seminarier och konferenser har ägt rum under året, bl a i Berlin,

Budapest, Bukarest, Cambridge, Kiev, London, Prag, Riga, Tallinn, Tokyo samt Warszawa. Svenska deltagare har inbjudits att göra presentationer och i vissa fall leda en del av verksamheten. Skr. 2003/04:114

Det nordisk–baltiska samarbetet

Det nordisk–baltiska samarbetet rörande exportkontrollfrågor har alltmer breddats och fördjupats. Som ett led i detta arbete sker numera regelbundna möten mellan företrädare för de nordiska och baltiska länderna. Mötena ger möjlighet till utbyte av information och överväganden rörande aktuella exportkontrollfrågor på såväl krigsmaterielområdet som området för produkter med dubbel användning.

Under 2003 har arbetet också fortsatt för att förbereda de baltiska länderna för inträdet i EU. I detta syfte har nordisk-baltiska exportkontrollseminarier genomförts. Dessa har närmast inriktats på den praktiska tillämpningen av EU:s uppförandekod för vapenexport och EG-förordningen avseende exportkontroll av produkter med dubbla användningsområden. Sverige har stått värd för två möten.

22 Immateriella överföringar

Frågan om kontroll av immateriella överföringar (eng. *intangible transfers*) av programvara eller teknik är ett aktuellt frågekomplex som under flera år varit föremål för arbete i flertalet exportkontrollregimer och inom EU. Området berör såväl krigsmateriel som produkter med dubbla användningsområden. Överföringen kan ske främst via elektroniska medier (datanät och Internet) från ett land till ett annat. Teknik kan också överföras verbalt och via telefax.³

I EG-förordningen (1334/2000) definieras programvara som en samling av ett eller flera program eller mikroprogram som är lagrade i ett konkret uttrycksmedium. Med teknik avses specifik information som är nödvändig för utveckling, produktion eller användning av produkter. Informationen kan ha formen av teknisk assistans eller tekniska uppgifter.

Elektronisk överföring via Internet och andra datanät står i fokus i det pågående arbetet.

Elektronisk överföring av programvara och teknik är områden som kräver särskild uppmärksamhet i exportkontrollen. Mot bakgrund av den tekniska utvecklingen riskerar elektronisk överföring att bli en svag länk i exportkontrollkedjan. Antalet möjliga sändare och mottagare är mycket stort och för icke-statliga aktörer, tex terrorister, är elektronisk överföring en enkel, billig och säker väg att utnyttja för sina syften. Dels

³ I skrivelse till riksdagen år 2002 med redogörelse för exportkontrollpolitiken och exporten av krigsmaterial (skr. 2001/02:114) finns närmare redovisning av området immateriella överföringar i avsnitt 19. För sakupplysningar hänvisas till denna redogörelse.

ökar risken för att terrorister använder den överförda informationen för att framställa och/eller använda massförstörelsevapen, dels ökar deras möjligheter att genomföra informationsoperationer syftande till att sätta väsentliga samhällsfunktioner ur spel (s k cyberterrorism).

Det är särskilt angeläget att vidta åtgärder för att förhindra icke-tillåten elektronisk spridning av teknik. Teknikspridning görs av alla exportörer, såväl för krigsmateriel som för produkter med dubbla användningsområden. Exportörerna kan använda insatsvaror i sina lösningar från leverantörer i andra länder. Dessa processkedjor kan bli omfattande, och det är svårt att identifiera var de känsliga exportkontrollerade komponenterna utvecklas och sätts in i sin slutprodukt.

Under år 2003 har insamlingen av fakta om immateriella överföringar bedrivits av Utrikesdepartementet i samarbete med andra myndigheter, främst Inspektionen för strategiska produkter (ISP), och flera andra länders exportkontrollorgan, både i EU och i USA. Uppbyggnaden av Internet och spridningen av Internet till nästan alla länder studeras. Internet ger mycket goda möjligheter till överföring av programvara och teknologi. Nätets utbredning medför att känsliga uppgifter kan komma att lagras på för exportören okända (även olämpliga) platser.

Departementet har under året initierat en fördjupad analys av internet-relaterade frågor på området elektroniska överföringar av programvara och teknologi i samband med exportkontroll. I analysen behandlas främst risker, hot och möjligheter på Internet. Analysen skall genomföras av svensk expertis och redovisas till Utrikesdepartementet. Avsikten är att analysen skall utgöra underlag för det fortsatta arbetet på området för att stärka den svenska expertkontrollen samt i EU och exportkontrollregimerna.

23 Kryptografi

I regeringens skrivelse till riksdagen om kryptografi (skr. 1998/99:116) redovisar regeringen sin uppfattning när det gäller vissa aspekter på användning och kontroll av kryptoprodukter.

Utveckling och användning av kryptoprodukter i samhället tilldrar sig betydande uppmärksamhet i olika sammanhang i Sverige och internationellt. Dessa produkter har en mycket viktig roll för utveckling och användning av elektronisk handel och elektronisk förvaltning nationellt och internationellt. Säkerhetspolitiska och brottsbekämpande överväganden avseende tillgången till stark kryptografi påverkar vilken grad av exportkontroll som skall utövas. Den internationella diskussionen om exportkontrollens roll i sammanhanget bedrivs i första hand i Wassenaararrangemanget, där produktlistan för informationssäkerhetsprodukter genomgick en större förändring och antogs i december 1998. I december 2000 uppmjukades kraven något genom att de deltagande länderna tog bort kravet på maximal längd på kryptonycklar för massmarknadsprodukter. Denna senare förändring motiverades av

behovet att ompröva listans innehåll i ljuset av den snabba tekniska utvecklingen på området.

Regeringen anser att det finns fortsatta säkerhetspolitiska skäl att förhindra spridning av kryptoteknik till olämpliga mottagare i vissa länder. Samtidigt bör friast möjliga handel med kryptoprodukter eftersträvas på EU:s inre marknad för att främja elektronisk handel och förvaltning samt IT-utvecklingen i Sverige och övriga EU.

Det generella tillstånd som trädde i kraft år 1999, bl a för export av kryptoprodukter av massmarknadskaraktär till alla betydande exportmarknader, liksom en smidig kontrollprocedur i övrigt underlättar för företagen.

Den förda politiken på kryptoområdet skall enligt regeringens ståndpunkt präglas av flexibilitet och lyhördhet i syfte att ta i beaktande det växande behovet av säker kommunikation, förändringar i andra länders politik och den fortsatta tekniska utvecklingen på området.

Händelserna den 11 september 2001 och spridningen av Internet till i stort sett alla länder har föranlett flera länder att granska frågor om Internets inverkan på samhällets sårbarhet, åtkomst till brottslig information på Internet, regler för Internettrafik samt metoder för att kontrollera spridning av kryptografi och att få ökad insyn i använda kryptografiprodukter. Kraven har bl a stärkts på att ett lands rättsvårdande organ och säkerhetsorgan skall ha möjlighet att vid brottsundersökning få tillgång till överförd eller lagrad information i klartext, t ex genom att få tillgång till använda kryptonycklar. Det finns också krav på att få bättre insyn i hur kryptoprodukter är uppbyggda. Exportkontrollpolitiken påverkas av sådana krav.

En begränsad uppföljning pågår inom regeringskansliet av det som redovisades i regeringens skrivelse till riksdagen om kryptografi (skr. 1998/99:116).

24 Galileo – ett europeiskt civilt positioneringssystem

Sedan slutet av 1990-talet utvecklar den Europeiska Gemenskapen satellitnavigationssystemet Galileo. Avsikten är att utveckla ett europeiskt system som blir ett alternativ och komplement till det amerikanska GPS-systemet, vilket är militärt men också används för civilt bruk. Galileo-projektet är civilt och under civil kontroll. Signalerna kan dock användas av alla för olika ändamål, inkl. för att stödja nationell säkerhet.

Europeiska rådet har i slutsatser åren 1999–2003 betonat den strategiska betydelsen av Galileo. Ministerrådet har den 6 december 2002 i slutsatser kommit överens om vilka signaltjänster som skall ingå i upphandlingsunderlaget för Galileo. I december 2004 planeras ett rådsbeslut om igångsättning av tillverkning och drift, om användning av tjänsterna, säkerhetsfrågor, inrättande av EU:s tillsynsmyndighet, och om den offentliga och privata finansieringen. Driftstarten planeras till 2008.

Galileo skall bestå av ca 30 radionavigationssatelliter, ca 10 markstationer och ett par kontrollcentraler. Satelliterna sänder navigations- och tidssignaler, som mottagare på marken eller i luften kan ta emot och registrera i form av tidsuppgifter och uppgifter om mottagarens lokalisering.

Dessa uppgifter kan införas i olika IT-styrda tillämpningar, och de kan kopplas till elektroniska kartor. Mottagarna kan finnas hos enskilda personer (klocka, mobiltelefon, särskild utrustning), i bilar, båtar, flygplan, missiler, intelligenta bomber, etc. Mottagare kan också skicka signaler som talar om var den befinner sig. (tvåvägskommunikation).

Frekvensutrymmet för Galileo och GPS, liksom för motsvarande ryska systemet *Glonass*, är begränsat. Signalerna lägger sig över varandras godkända områden. De stör varandra. Om en signal missbrukas i samband med en militär konflikt kan ett land vilja störa ut den missbrukade signalen. Därvid riskeras att även de egna signalerna störs ut.

Under år 2003 har flera centrala frågor för Galileo behandlats. Förhandlingarna mellan USA och EU rörande ett avtal om GPS och Galileo gjorde stora framsteg under hösten och ett avtal kan förväntas bli klart i juni 2004. En avgörande fråga för USA är att Galileos signaler inte onödigt stör GPS framtida militära signaler i händelse av en kris, vilket skulle påverka inte bara USA:s försvar utan även andra NATO-länders försvar liksom även den svenska försvarsmakten. Förhandlingarna har kommit långt. Det som återstår för 2004 är att komma överens om nationella säkerhetskriterier som skall bli vägledande för utformning av GPS och Galileos signaltjänster. Arbetsgrupp nr 2 om internationella relationer inom EU:s *Galileo Security Board* har i uppdrag att leda EU-sidans expertgrupp vid diskussionerna med USA. Sverige innehar ordförandeskapet i arbetsgruppen.

Bland andra viktigare frågor som behandlats under 2003 märks utformningen av säkerhetspolitiska krav, inkl. icke-spridning och exportkontroll, som EU bör ställa i samarbetsavtal om Galileo som tredje länder (Kina, Ryssland, Indien, Israel, Japan, Sydkorea) och EU vill ingå. De säkerhetspolitiska kraven på Galileos kommande markstationer har utformats. Vidare utarbetas krav på de EU-organ som i tidsperspektivet 2008-2030 både skall se till att gemenskapens säkerhetsintressen tillgodoses, inkl. exportkontroll, samt att medlemsstaternas gemensamma säkerhetsintressen i ministerrådet tillgodoses, t ex icke-spridning.

Det har också uppmärksamats att Galileo, ett civilt system med till stor del privat finansiering, torde diskrimineras av exportkontrollistorna i WA. Förslag om ändring av kontrollistorna tas fram inom EU.

25 Bilaga 1: Svensk krigsmaterielexport år 2003

25.1 Inledning

Inspektionen för strategiska produkter (ISP) följer kontinuerligt marknadsföring och export av krigsmateriel från Sverige och är den myndighet som förser regeringen med det statistiska underlaget för redovisningen av den svenska krigsmaterielexporten. De företag (exklusive ett femtiotal sk handladdare – enskilda som tillverkar och säljer jaktammunition) som har tillstånd att tillverka krigsmateriel – för närvarande omkring 120, varav ca 48 är aktiva som exportörer – är skyldiga att lämna redovisningar i olika hänseenden till ISP. I prop.1984/85:82 om ökad insyn och samråd i frågor som rör krigsmaterielexport uttalade regeringen sin avsikt att varje år lämna riksdagen en redogörelse för den svenska krigsmaterielexporten. Föreliggande redogörelse avser den svenska krigsmaterielexporten år 2003.

25.2 Beviljade utförseltillstånd

Tabell 1

Beviljade utförseltillstånd för försäljning under åren 1999-2003 i löpande priser

År	Värde i löpande priser, mkr			Förändring i procent		
	Totalt	KS	ÖK	Totalt	KS	ÖK
1999	7 153	1 082	6 071	+118,5	-25,3	+232,8
2000	4 640	2 369	2 271	-35,1	+118,9	-62,6
2001	23 900	21 228	2 672	+415	+796	+18
2002	5 882	3 094	2 788	-75,4	-85,4	+4,3
2003	9 021	4 383	4 638	+53,4	+41,8	+66,4

Värdet av de beviljade utförseltillstånden redovisas uppdelat på de två underkategorierna krigsmateriel för strid (KS) och övrig krigsmateriel (ÖK). Kategorin krigsmateriel för strid omfattar materiel med förstörelsebringande verkan inklusive sikten för sådan materiel samt materiel för eldledning. Kategorin övrig krigsmateriel omfattar delar och komponenter till krigsmateriel för strid samt materiel som ej har direkt förstörelsebringande verkan i en stridssituation.

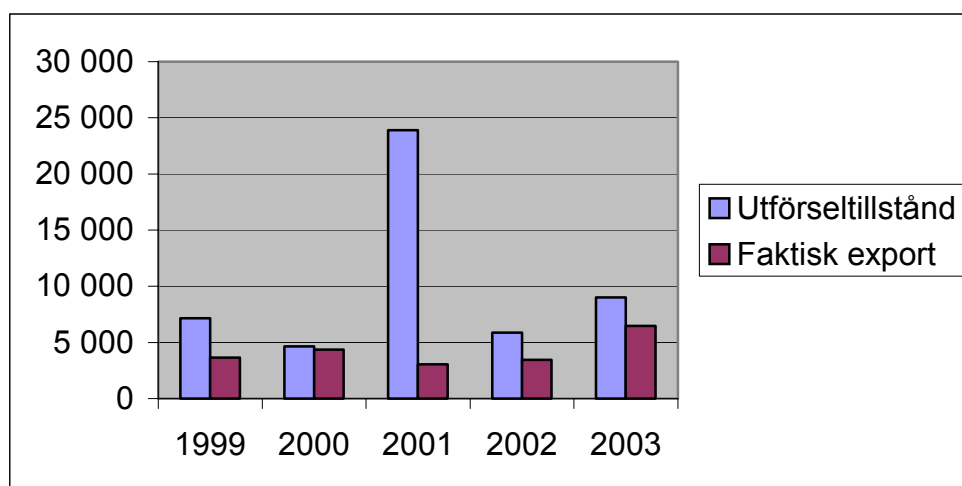
Värdet av beviljade utförseltillstånd för exportförsäljning låg år 2003 något högre än det genomsnittliga värde som redovisats under den senaste tioårsperioden, med undantag för år 2001 då värdet var mycket högt p.g.a. de utförseltillstånd som då beviljades för export av

stridsflygplan JAS 39 Gripen respektive Stridsfordon 90. Det samlade värdet av de beviljade utförseltillstånden uppgick år 2003 till 9 021 miljoner kronor, vilket innebar en ökning med 53% jämfört med år 2002. Värdet av de beviljade utförseltillstånden i kategorin krigsmateriel för strid (KS) uppgick till 4 383 miljoner kronor – en ökning med nästan 42% jämfört med år 2002. Värdet av de beviljade utförseltillstånden i kategorin övrig krigsmateriel (ÖK) uppvisade en ökning med drygt 66% till 4 638 miljoner kronor.

Utförseltillstånden för exportförsäljning avser å ena sidan många små transaktioner gällande exempelvis reservdelar eller ammunition, och å andra sidan ett begränsat antal mycket omfattande transaktioner av stora system som levereras över flera år. Större affärer, som inte nödvändigtvis uppträder varje år, kan påverka ett enskilt års resultat påtagligt. Som framgår av figur 1 nedan uppvisar statistiken över beviljade utförseltillstånd avsevärda skillnader från år till år. Detta blev särskilt tydligt i redovisning för år 2001, då beviljandet av export av JAS 39 Gripen fick ett mycket starkt genomslag. Variationerna i statistiken över värdet av de beviljade utförseltillstånden har dock en begränsad inverkan på omfattningen av den faktiska exporten av svensk krigsmateriel, som håller sig på en relativt jämn nivå år från år. Detta beror på att den utförsel som sammanhänger med ett stort utförseltillstånd normalt sprids ut över flera år.

Figur 1

Värdet av utförseltillstånd respektive faktisk export av krigsmateriel i miljoner kronor år 1999-2003

I tabell 2 redovisas till vilka länder utförseltillstånd beviljats, det samlade värdet av utförseltillstånden för respektive land samt inom vilka materielkategorier utförseltillstånden beviljats. Redovisningen av materielkategorierna bygger på krigsmaterielförteckningens huvudområden (KS1-11, ÖK21-37) som även finns återgivna i tabell 4. För närmare information om innehållet i respektive kategori hänvisas till bilaga 1 i förordningen (1992:1303) om krigsmateriel. De huvudsakliga produkttyperna inom de respektive materielkategorierna har listats. Detta innebär att utförseltillstånd har beviljats för en eller flera av produkterna – eller för delkomponenter till dessa – inom en materielkategori. Det betyder dock inte att utförseltillstånd har beviljats för samtliga produkter inom varje materielkategori.

I de fall där endast ett eller två utförseltillstånd har beviljats, redovisas ett närmevärde, i syfte att skydda kommersiella intressen respektive försvarshemligheter. De olika materielkategorierna inom kategorierna KS och ÖK kan ha samma benämning. Benämningarna är generella och avser typ av materielsystem. Inom respektive kategori gäller följande: Krigsmateriel för strid (KS) är materiel med förstörelsebringande verkan inklusive sikten för sådan materiel samt materiel för eldledning. Övrig krigsmateriel (ÖK) är delar och komponenter till krigsmateriel för strid samt materiel som ej har direkt förstörelsebringande verkan i en stridssituation.

Tabell 2

Samlat värde av - samt antal – beviljade utförseltillstånd fördelat på mottagarländer, inkl. materielangivelse i text och siffror (för en handfull länder: mer detaljerade materielangivelser)*

* De huvudsakliga produkttyperna som ingår i respektive materielkategori redovisas, vilket dock inte innebär att det för samtliga produkter har beviljats utförseltillstånd. I förtydligande syfte har redovisningen i huvudkategorier för en handfull länder ersatts av mer detaljerad information om vilken typ av materiel det handlar om.

Land	Antal beviljade tillstånd	Huvudkategori inom vilken utförseltillstånd beviljats (kategorinumner samt typ av produkter)		Värdet av tillstånden i mkr ⁴
		KS	ÖK ⁵	
Amerikas förenta stater	57	2, 3, 7 Eldrörsvapen, ammunition samt krut och sprängämnen	21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 33, 35, 36 Eldrörsvapen, ammunition, bomber, torpeder m m, spanings- och mätutrustningar, skyddsmateriel, sprängämnen, elektronisk utrustning, övningsmateriel och tillverkningsutrustning	1242
Australien	24	3, 4, 5, 7 Ammunition, robotar, raketer m m, eldledningsutrustningar samt krut och sprängämnen	23, 24, 25, 28, 36, 37 Ammunition, bomber, torpeder m m, spanings- och mätutrustningar, fartyg för bevakning, tillverkningsutrustning och programvara	309
Belgien	7	7 Krut och sprängämnen	21, 22, 23 Eldrörsvapen och ammunition	3,1
Botswana	1	2 Eldrörsvapen		2,6
Brasilien	6	2 Eldrörsvapen	22, 35 Eldrörsvapen och övningsmateriel	12,3
Bulgarien	4		21, 23 Eldrörsvapen och ammunition	0,5
Canada	7	7 Krut och sprängämnen	22, 25, 36 Eldrörsvapen, spanings- och mätutrustningar samt tillverkningsutrustning	9,5
Chile	1	7 Krut och sprängämnen		3,4

⁴ Värdet är avrundat till närmaste decimal. I de fall där endast ett eller två utförseltillstånd har beviljats redovisas ett närmevärde.

⁵ De olika kategorierna inom KS och ÖK kan ha samma benämning. Benämningarna är generella och avser typ av materielsystem. Inom respektive kategori gäller följande:

KS: Krigsmateriel för strid är materiel med förstörelsebringande verkan inklusive sikten för sådan materiel samt materiel för eldledning.

ÖK: Övrig krigsmateriel är delar och komponenter till krigsmateriel för strid samt materiel som ej har direkt förstörelsebringande verkan i en stridssituation.

Land	Antal beviljade tillstånd	Huvudkategori inom vilken utförelsetillstånd beviljats (kategorinummer samt typ av produkter)		Värdet av tillstånden i mkr ⁴
		KS	ÖK⁵	
Danmark	26	3, 7 Ammunition samt krut och sprängämnen	21, 23, 24, 25, 30, 35 Eldrörsvapen, ammunition, bomber, torpeder m m, spanings- och mätutrustningar, fordon och delar därtill samt övningsmateriel	111
Estland	5	3 Ammunition	23, 35 Ammunition och övningsmateriel	17,7
Filippinerna	1		21 Fästen till sikten	0, 5
Finland	42	1, 3, 5, 6, 7 Eldrörsvapen, ammunition, eldledningsutrustningar, komponenter till tårgasprodukter samt krut och sprängämnen	21, 22, 23, 25, 26, 35, 36, 37 Eldrörsvapen, ammunition, spanings- och mätutrustningar, skyddsmateriel, övningsmateriel, tillverkningsutrustning och programvara	323
Frankrike	27	3, 5, 7 Ammunition, eldledningsutrustningar samt krut och sprängämnen	21, 22, 23, 25, 27, 29, 33 Eldrörsvapen, ammunition, spanings- och mätutrustningar, sprängämnen, materiel till flygplan och helikoptrar samt elektronisk utrustning	1984
Förenade Arabemiraten	5	3, 5 Ammunition och eldledningsutrustningar	25, 37 Reservdelar till spanings- och mätutrustningar samt programvara	233
Ghana	1		26 Skyddsmateriel	1,2
Grekland	9	5 Eldledningsutrustningar	21, 22, 25, 30, 35 Eldrörsvapen, spanings- och mätutrustningar, fordon och delar därtill samt övningsmateriel	608
Indien	8	2, 3 Eldrörsvapen och ammunition	22, 24, 25, 30 Reservdelar till eldrörsvapen, delar till bomber, torpeder m m, spanings- och mätutrustningar samt fordon och delar därtill	600,2
Indonesien	1		22 Reservdelar till eldrörsvapen	3,5
Irland	9	2, 3, 5 Eldrörsvapen, ammunition och eldledningsutrustningar	21, 22, 23, 25 Eldrörsvapen, ammunition samt spanings- och mätutrustningar	44,8
Italien	16	3, 7 Ammunition samt krut och sprängämnen	21, 23, 24, 25, 29 Eldrörsvapen, ammunition, bomber, torpeder m m, spanings- och mätutrustningar samt materiel till flygplan och helikoptrar,	49
Japan	13	3 Ammunition	22, 23, 24, 35, 37 Eldrörsvapen, ammunition, bomber, torpeder m m, övningsmateriel och programvara	14
Kroatien	2		24 Materiel för minröjning	15,8
Kuwait	1		21	2,3

Land	Antal beviljade tillstånd	Huvudkategori inom vilken utförelsetillstånd beviljats (kategorinummer samt typ av produkter)	Värdet av tillstånden i mkr ⁴	
		KS	ÖK⁵	
			Eldrörsvapen	
Litauen	6	3 Ammunition	22, 23, 35 Eldrörsvapen, ammunition och övningsmateriel	33,8
Malaysia	5	7 Krut och sprängämnen	21, 22, 23, 25 Eldrörsvapen, ammunition samt spanings- och mätutrustningar	54,2
Mauritius	2	3 Ammunition	23 Ammunition	0,5
Mexiko	2	3 Ammunition		4,6
Namibia	1		23 Ammunition för jakt- och sportskytte	0,4
Nederländerna	3		21, 25, 35 Eldrörsvapen, spanings- och mätutrustningar samt övningsmateriel	1,1
Norge	56	3, 7 Ammunition samt krut och sprängämnen	21, 22, 23, 24, 25, 26, 29, 30, 35, 37 Eldrörsvapen, ammunition, bomber, torpeder m m, spanings- och mätutrustningar, skyddsmateriel, material till flygplan och helikoptrar, fordon och delar därtill, övningsmateriel och programvara	772
Nya Kaledonien (Frankrike)	1		23 Ammunition	0,6
Nya Zeeland	4	3 Ammunition	23 Ammunition	0,5
Pakistan	4		24, 25 Delar till bomber, torpeder m m samt spanings- och mätutrustningar	13,7
Peru	1		23 Tävlingsammunition (CISM)	0,1
Polen	10	3, 5, 7 Ammunition, eldledningsutrustningar samt krut och sprängämnen	23, 25 Ammunition samt spanings- och mätutrustningar	204,4
Portugal	2	3 Ammunition	23 Ammunition	0,7
Republiken Korea	1		25 Spanings- och mätutrustningar	2,6
Ryska Federationen (Ryssland)	13	3 Ammunition för jakt- och sportskytte	23 Ammunition för jakt- och sportskytte	7,8
Saudiarabien	2		23 Tävlingsammunition (CISM)	0,4

Land	Antal beviljade tillstånd	Huvudkategori inom vilken utförelsetillstånd beviljats (kategorinummer samt typ av produkter)		Värdet av tillstånden i mkr ⁴
		KS	ÖK ⁵	
Schweiz	18	3, 7 Ammunition samt krut och sprängämnen	23, 24, 25, 33, 36 Ammunition, bomber, torpeder m m, spanings- och mätutrustningar, elektronisk utrustning och tillverkningsutrustning	29,4
Singapore	6	7 Krut och sprängämnen	22, 24, 25, 26 Eldrörsvapen, bomber, torpeder m m, spanings- och mätutrustningar samt skyddsmateriel	31
Slovakien	3	3 Ammunition	23 Ammunition	0,6
Slovenien	5		23, 25, 26 Ammunition, spanings- och mätutrustningar samt skyddsmateriel	5
Spanien	8	7 Krut och sprängämnen	23, 25, 26, 37 Ammunition, spanings- och mätutrustningar, skyddsmateriel och programvara	15,8
Storbritannien	34	1, 3, 7 Eldrörsvapen, ammunition samt krut och sprängämnen	22, 23, 25, 29, 30, 35, 37 Eldrörsvapen, ammunition, spanings- och mätutrustningar, material till flygplan och helikoptrar, fordon och delar därtill, övningsmateriel och programvara	962
Sydafrika	6	7 Krut och sprängämnen	23, 25, 36 Ammunition, spanings- och mätutrustningar samt övningsmateriel	31,8
Thailand	14	2, 3 Eldrörsvapen och ammunition	22, 23, 25, 35 Eldrörsvapen, ammunition, spanings- och mätutrustningar samt övningsmateriel	249
Tjeckien	5	7 Krut och sprängämnen	23 Ammunition	9
Tunisien	1		24 Delar till bomber, torpeder m m	5,5
Turkiet	1		23 Tävlingsammunition (CISM)	2,6
Tyskland	56	3, 5, 6, 7 Ammunition, eldledningsutrustningar, komponenter till tårgasprodukter samt krut och sprängämnen	21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 30, 35, 37 Eldrörsvapen, ammunition, bomber, torpeder m m, spanings- och mätutrustningar, skyddsmateriel, sprängämnen, fordon och delar därtill, övningsmateriel, programvara	928
Ukraina	2	3 Ammunition för jakt- och sportskytte	23 Ammunition för jakt- och sportskytte	0,9
Ungern	8	3, 7	23, 25	6,7

Land	Antal beviljade tillstånd	Huvudkategori inom vilken utförelsetillstånd beviljats (kategorinummer samt typ av produkter)		Värdet av tillstånden i mkr ⁴
		KS	ÖK⁵	
		Ammunition samt krut och sprängämnen	Ammunition samt spanings- och mätutrustning	
Österrike	8	3, 7 Ammunition samt krut och sprängämnen	23, 25, 35 Ammunition, spanings- och mätutrustningar samt övningsmaterial	55,6

Följdleveranser

Det kan ibland vara av intresse att närmare studera hur stor andel av utförelsetillstånden för försäljning till ett visst land som utgörs av så kallade följdleveranser. I nedanstående tabell redogörs för det förhållande gällande ett antal länder. I det sammanhanget och för i år aktuella länder redovisas också vilken typ av materiel det rör sig om då nya tillstånd utfärdats.

Land	Antal tillstånd	Varav följdleverans-tillstånd	Varav nya tillstånd
Indien	10	10	0
Pakistan	7	7	0
Indonesien	1	1	0
Republiken Korea	2	1	1 (maskeringsnät)
Förenade Arabemiraten	3	2	1 (finkaliber ammunition)
Oman	0		
Saudiarabien	2		2 (CISM-ammunition + siktesdelar till ammunition)
Sydafrika	7	2	5 (Återvunnet sprängämne för gruvdrift, jaktammunition, samarbetsprojekt ang Hkp-system)
Malaysia	7	7	0
Filippinerna	1	0	1 (fästen för karbinsikten)

25.3 Faktiska leveranser

Utförselstatistiken från Inspektionen för strategiska produkter grundar sig på exportföretagens lagstadgade redovisning av det fakturerade värdet av levererad materiel. Som framgår av tabell 3 nedan ökade den svenska exporten av krigsmateriel år 2003, från 3 440 miljoner kronor till 6 479 miljoner kronor, vilket är en ökning med drygt 88% i förhållande till 2002 räknat i löpande priser. Värdet av utförseln av krigsmateriel för strid (KS) ökade med drygt 174%. Värdet av utförseln av övrig krigsmateriel ökade med nästan 47% jämfört med år 2002. Krigsmaterielexportens andel av den totala varuexporten upptog 0,79% vilket kan jämföras med 0,44% år 2002.

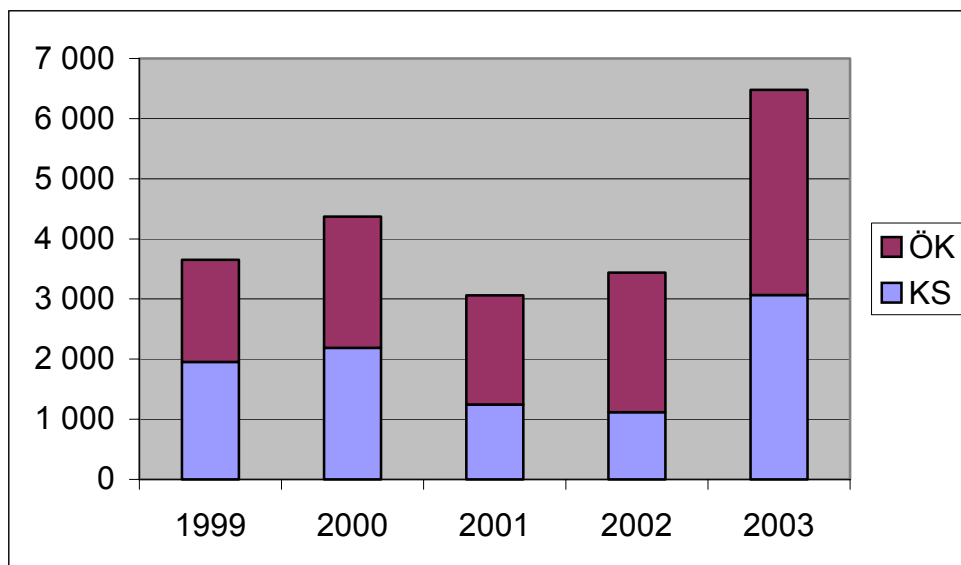
Av ökningen kan ca 1 miljard hänföras till ökad försäljning till Schweiz, framförallt en större affär avseende Stridsfordon 90. I övrigt består ökningen i en generellt ökad export till många mottagarländer, bland annat Storbritannien, Tyskland, Österrike, Finland och USA.

Tabell 3
Värdet av svensk krigsmaterielexport under åren 1999-2003 i löpande priser

År	Sveriges totala varuexport (löpande priser) mkr	Krigsmaterielexport						
		Andel av varuexp. %	Löpande priser mkr			Förändring i procent		
			Totalt	KS	ÖK	Totalt	KS	ÖK
1999	700 945	0,52	3 654	1 954	1 700	+4,0	+17,6	-8,2
2000	796 673	0,55	4 371	2 189	2 182	+19,6	+12,0	+28,4
2001	780 594	0,4	3 060	1 247	1 813	-30	-43	-17
2002	789 900	0,44	3 440	1 120	2 320	+12,4	-10,2	+28
2003	816 300	0,79	6 479	3 069	3 410	+88,3	+174	+46,9

Förändringar från ett år till ett annat i den statistik som redovisas ovan ger i sig inte underlag för en mer långsiktig bedömning av utvecklingstendenser. En enstaka större leverans ett år kan medföra kraftiga utslag i statistiken.

Figur 2
Värdet av svensk krigsmaterielexport i miljoner kronor år 1999-2003 fördelat på kategorierna krigsmateriel för strid (KS) och övrig krigsmateriel (ÖK)

Den svenska krigsmaterielexporten redovisas även i den allmänna utrikeshandelsstatistiken, som grundas på tullmyndigheternas uppgifter till Statistiska centralbyrån (SCB). I SCB:s statistik ingår bl a vissa civila produkter som inte omfattas av lagen om krigsmateriel. Dessa siffror är således inte jämförbara med ISP:s statistik och redovisas inte i denna skrivelse. En närmare beskrivning av handelsstatistikens indelning lämnades i skr 1996/97:138.

25.4 Fördelning av exporten på materielslag

Tabell 4 visar en uppdelning av krigsmaterielexporten på huvudområden i krigsmaterieförteckningen. Denna indelning ger en viss uppfattning om krigsmaterielexportens struktur, vad avser materielkategorier. Liksom för övriga typer av exportstatistik avråds från alltför långtgående slutsatser vad beträffar trender i exporten eftersom den totalt sett är så pass liten att den inte rymmer ett jämt flöde av materiel i alla kategorier som produceras i Sverige, utan snarare uppvisar en slumpmässig tyngdpunkt som förskjuts över tiden beroende på vilka exportkontrakt som industrin erhållit.

För den redovisade perioden 2002-2003 kan konstateras att finkalibriga militära eldhandvapen (KS1), den viktigaste delen av begreppet "lätta vapen", spelar en mycket marginell roll i den svenska exporten. Detta är av viss betydelse att kunna konstatera i ljuset av Sveriges aktiva agerande i arbetet inom FN:s ram mot illegal handel med lätta vapen. De finkalibriga eldrörsvapen som ingår i ÖK21 är jakt- och sportskyttevapen, vars utförsel från Sverige också kontrolleras i syfte att undvika att större partier sådana vapen används för militära ändamål.

Tabell 4
Värdet av svensk krigsmaterielexport i miljoner kronor år 2002-2003 fördelat på krigsmaterielförteckningens huvudområden

		2002	2003
<i>Krigsmateriel för strid (KS)</i>			
KS1	Finkalibriga eldrörsvapen	0	11
KS2	Kanoner, pansarvärnsvapen	204	364
KS3	Ammunition	223	500
KS4	Robotar, raketer, torpeder, bomber	25	52
KS5	Eldledningsutrustning	42	577
KS6	NBC-stridsmedel	0,6*	1,5*
KS7	Krut och sprängämnen	122	122
KS8	Krigsfartyg	178	104
KS9	Stridsflygplan	0	0
KS10	Stridsfordon	325	1 336
KS11	Riktade energivapen	0	0
SUMMA KS		1 120	3 068

* Exporten av KS6 avser komponenter till tårgasprodukter till länder i Västeuropa

Övrig krigsmateriel (ÖK)

ÖK21	Finkalibriga eldrörsvapen, delar m m	6	8
ÖK22	Kanoner, pansarvärnsvapen, delar m m	110	179
ÖK23	Övningsammunition m m	210	298
ÖK24	Övningsraketer, röjningsutrustning m m	57	78
ÖK25	Spanings- och mätutrustningar m m	547	702
ÖK26	Skyddsmateriel m m	0,6	8
ÖK27	Krut- och sprängämneskomponenter	0	0,3
ÖK28	Fartyg för bevakning m m	165	196
ÖK29	Flygplan utformade för militärt bruk m m	766	915
ÖK30	Fordon utformade för militärt bruk m m	104	321
ÖK31	Riktade energivapen	0	0
ÖK32	Fortifikationer	0	0
ÖK33	Elektronisk utrustning för militärt bruk	71	97
ÖK34	Fotografisk och elektrooptisk utrustning	0,7	0
ÖK35	Övningsmateriel	269	582
ÖK36	Tillverkningsutrustning	10	14
ÖK37	Programvara	2,8	12
SUMMA ÖK		2 320	3 410

25.5 Exportens geografiska fördelning

Totalt mottog 57 länder leveranser av svensk krigsmateriel under år 2003, jämfört med 51 år 2002 och 55 år 2001. Den regionala fördelningen av exporten, som framgår av tabellerna 5a och 5b, uppvisar det normala mönstret som är att den största delen av svensk krigsmaterielexport går till Norden, övriga Europa och Nordamerika. Under år 2003 gick drygt 68% av den totala utförseln till dessa destinationer.

Tabell 5 a

Krigsmaterielexportens fördelning på regioner i miljoner kronor år 2003*

REGION	KRIGSMATERIEEXPORTENS VÄRDE I MKR		
	KS	ÖK	TOTALT ⁶
Europeiska unionen	562,1	1 572,2	2 134,3
Nordamerika	393,6	246,5	640,1
Övriga Europa	1 346,7	292,8	1 639,4
Sydostasien	288	363,3	651,3
Sydamerika	65,8	8,9	74,8
Sydasien	250,8	75,6	326,4
Oceanien	105,7	101,5	207,3
Centralamerika och Västindien	53,2	187,6	240,8
Mellanöstern	0	72,4	72,4
Nordostasien	1,6	2,3	3,9
Nordafrika	0	2,4	2,4
Afrika söder om Sahara	1,1	475,1	476,2

Totalbeloppen kan i vissa fall skilja sig från summan av ÖK- och KS-beloppen vilket beror på att alla siffror har avrundats till en decimal.

* Inom de respektive regionerna har Sverige exporterat krigsmateriel till följande länder: **EU** (Belgien, Danmark, Finland, Frankrike inkl. Nya Kaledonien, Grekland, Irland, Italien, Luxemburg, Nederländerna, Portugal, Spanien, Storbritannien, Tyskland och Österrike) **Nordamerika** (USA och Canada) **Övriga Europa** (Bulgarien, Estland, Island, Kroatien, Lettland, Litauen, Norge, Polen, Rumänien, Ryssland, Schweiz, Slovakien, Slovenien, Tjeckien, Turkiet, Ukraina och Ungern) **Sydostasien** (Indonesien, Malaysia, Singapore och Thailand) **Sydamerika** (Brasilien, Chile och Venezuela) **Sydasien** (Indien och Pakistan) **Oceanien** (Australien och Nya Zeeland) **Centralamerika och Västindien** (Mexiko) **Mellanöstern** (Bahrain, Förenade Arabemiraten, Kuwait, Oman och Saudiarabien) **Nordostasien** (Japan och Republiken Korea) **Nordafrika** (Tunisien) **Afrika söder om Sahara** (Ghana, Mauritius och Sydafrika)

⁶ Sverige har därtill under år 2003 exporterat krigsmateriel till Förenta nationerna (FN) till ett värde av 9,8 miljoner kronor.

Tabell 5 b
Krigsmaterielexportens fördelning på regioner i procent av värdet år 2003

REGION	KRIGSMATERIEEXPORTENS FÖRDELNING I PROCENT AV VÄRDET		
	KS	ÖK	TOTALT ⁷
Europeiska unionen	18,3	46,2	33,0
Nordamerika	12,8	7,2	9,9
Övriga Europa	43,9	8,6	25,3
Sydostasien	9,4	10,7	10,1
Sydamerika	2,1	0,3	1,2
Sydasien	8,2	2,2	5,0
Oceanien	3,4	3,0	3,2
Centralamerika och Västindien	1,7	5,5	3,7
Mellanöstern	0	2,1	1,1
Nordostasien	0,1	0,1	0,1
Nordafrika	0	0,1	0,0
Afrika söder om Sahara	0	14,0	7,4

I det följande redovisas krigsmaterielexporten fördelad på mottagarländer. I tabell 6 har alla länder medtagits till vilka utförseln av krigsmateriel översteg 1 miljon kronor under något av åren 2001-2003.

Största enskilda mottagarland för svensk krigsmateriel år 2003 var Schweiz (1 411 mkr), följt av USA (624,9 mkr), Frankrike (617,1 mkr), Sydafrika (475,5 mkr) och Tyskland (441,4 mkr). Dessa fem destinationer svarade för sammanlagt 55% av den totala svenska krigsmaterielexporten.

Tabell 6 a
Exporten av krigsmateriel i miljoner kronor år 2001-2003 fördelad på länder

	2001			2002			2003		
	KS	ÖK	Totalt	KS	ÖK	Totalt	KS	ÖK	Totalt
Amerikas förenta stater	155,6	277,7	433,2	184,2	276,6	460,8	390,2	234,7	624,9
Australien	54	16,2	70,2	62,1	61,1	123,2	105,7	98,1	203,9

⁷ Sverige har därtill under år 2003 exporterat krigsmateriel till Förenta nationerna (FN) till ett värde av 9,8 miljoner kronor.

	2001			2002			2003		
	KS	ÖK	Totalt	KS	ÖK	Totalt	KS	ÖK	Totalt
Bahrain	23,1	1,5	24,6	-	0,2	0,2	0	4,0	4,0
Belgien	0,0	10,2	10,2	8,3	6	14,3	0,1	9,6	9,7
Brasilien	16	205	221	12	27,3	39,2	2,9	2,4	5,2
Canada	2,3	85,2	87,4	2,2	12,4	14,7	3,4	11,8	15,2
Chile	4	0,2	4,2	27	3,4	30,4	3,2	0,3	3,5
Danmark	314,2	20,6	334,8	5,5	82,1	87,5	5,1	70,7	75,8
Estland	0,0	4,4	4,4	0,0	3,8	3,8	4	1,3	5,4
Finland	22,9	32,6	55,5	60	20,4	80,4	205,2	47,5	252,7
Frankrike	1,3	85,5	86,9	99,6	379,7	479,3	66,9	550,1	617,1
Förenade Arabemiraten	-	0,9	0,9	-	25,1	25,1	0	67,3	67,3
Grekland	116,9	5,6	122,4	1	1,7	2,7	0	22,7	22,7
Indien	37,5	88,6	126,1	-	6,6	6,6	250,8	55,6	306,3
Indonesien	-	2,3	2,3	-	0,9	0,9	0	3,9	3,9
Irland	5,5	12	17,5	3,8	5,8	9,5	34,3	3,3	37,6
Italien	5,2	11,2	16,4	4,3	7,9	12,2	3	59,6	62,8
Japan	0,4	23,3	23,8	0,2	1,6	1,8	1,6	1,3	2,9
Kroatien	-	5,4	5,4	-	2,3	2,3	0	8,2	8,2
Lettland	-	0,4	0,4	-	-	-	2,6	2,8	5,5
Litauen	0,0	7,3	7,3	0,0	0,2	0,2	3,6	3,9	7,5
Malaysia	120,3	15,8	136,1	-	27,3	27,3	2	56,4	58,5
Mexiko	55	-	55	128,3	128	256,3	53,2	187,6	240,8
Nederländerna	0,0	32,2	32,2	2,5	48,1	50,6	0	10,8	10,8
Norge	122,9	234,4	357,3	28,8	139	167,8	24,6	131,6	156,2
Nya Zeeland	3,4	2,1	5,5	-	3,8	3,8	0	3,4	3,4
Oman	-	1,7	1,7	-	0,3	0,3	0	0,3	0,3
Pakistan	5,9	9,7	15,6	-	1,3	1,3	0	20	20
Polen	-	0,2	0,2	0,07	0,2	0,3	1	28,7	29,7
Portugal	-	1,6	1,6	-	0,35	0,35	0	0,4	0,4
Republiken Korea	-	-	-	-	-	-	0	1	1
Ryssland				-	1,25	1,25	0	2,7	2,7
Saudiarabien	-	2,2	2,2	-	1,2	1,2	0	0,7	0,7
Schweiz	37,8	26,4	64,2	272,4	88,7	361,1	1 310	102,2	1 412
Singapore	58,2	118	176,2	178	241,8	419,8	263,1	79,1	342,2
Slovenien	-	-	-	-	-	-	0	3,3	3,3
Spanien	0,07	55	55	0,4	11,8	12,2	0,3	17,6	17,9

	2001			2002			2003		
	KS	ÖK	Totalt	KS	ÖK	Totalt	KS	ÖK	Totalt
Storbritannien	28,2	70,7	98,9	1,5	66,8	68,3	237,4	189,4	426,9
Sydafrika				0,65	357,7	358,3	1,1	474,4	475,5
Thailand	-	1,9	1,9	20,2	3,1	23,3	22,8	223,9	246,8
Tjeckien	1,5	0,08	1,6	2,5	0,45	3	1,2	0,8	1,9
Tunisien	2,4	2,4	4,9	-	2	2	0	2,4	2,4
Turkiet	-	1,4	1,4	-	2,6	2,6	0	2,6	2,6
Tyskland	10,2	225,5	235,7	13	204,6	217,6	9,2	432,2	441,4
Ungern	-	-	-	-	-	-	0	3,9	3,9
Venezuela	38,9	2,1	41	-	-	-	59,7	6,3	66
Vietnam				-	12,1	12,1	-	-	-
Österrike	3,4	111,1	114,4	1,5	49,1	50,5	0,4	158,1	158,1
Övriga länder	0,6 ⁸	2,7 ⁹	3,2	0,2 ¹⁰	3,4 ¹¹	3,6	0,2 ¹²	1,6 ¹³	1,8
SUMMA	1 247	1 813	3 060	1 120	2 320	3440	3 069	3 410	6 478

Totalbeloppen kan i vissa fall skilja sig från summan av ÖK- och KS-beloppen vilket beror på att alla siffror har avrundats till en decimal.

Krigsmaterielexport understigande 50 000 kronor betecknas i tabell 6a med 0,0 miljoner kronor.

⁸ Island, Rumänien, Sydafrika och Ungern

⁹ Argentina, Bulgarien, Island, Mauritius, Namibia, Nya Kaledonien, Peru, Republiken Korea, Ryssland, Slovenien, Sydafrika och Ungern

¹⁰ Island och Ungern

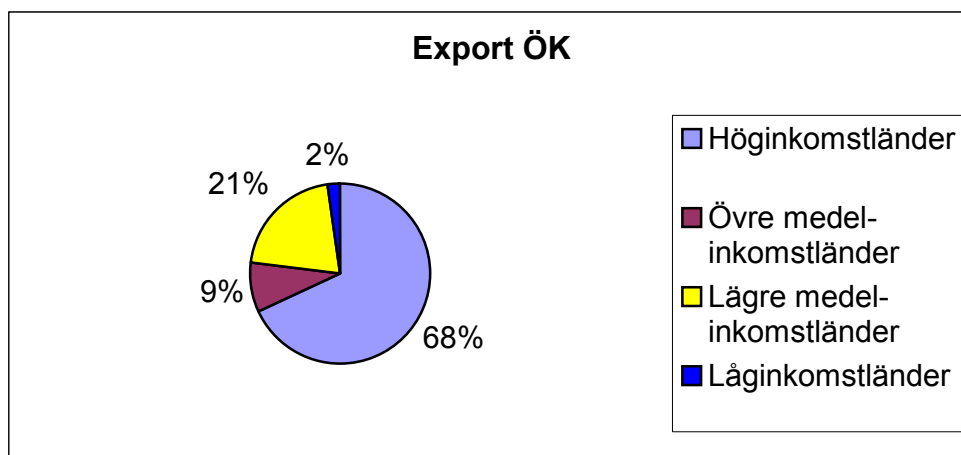
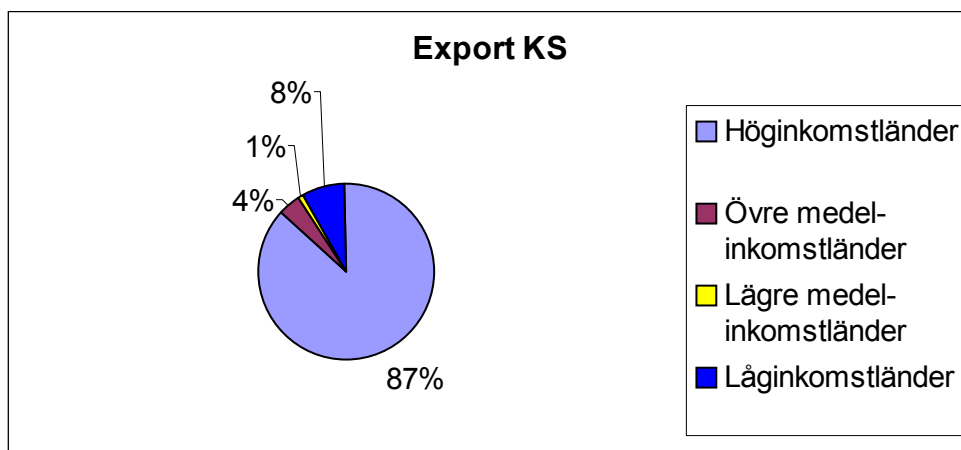
¹¹ Bulgarien, FN, Island, Nya Kaledonien, Republiken Korea, Rumänien, Slovakien, Slovenien och Ungern.

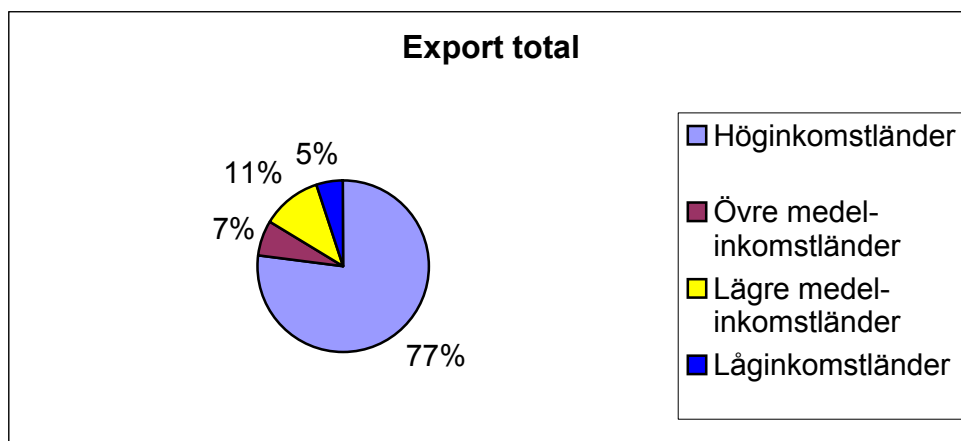
¹² Island, Luxemburg och Ukraina.

¹³ Bulgarien, Ghana, Island, Kuwait, Mauritius, Nya Kaledonien, Rumänien, Slovakien och Ukraina.

Tabell 6 b**Exporten av krigsmateriel i miljoner kronor fördelad på länder –
uppdelade utifrån inkomst**

I diagrammen nedan finns den totala krigsmaterielexporten redovisad. Diagrammen visar hur stor del av Sveriges krigsmaterielexport som går till hög- respektive låginkomstländer. Indelningarna är baserade på den sammanställning som Världsbanken gjort om länders ekonomiska status. Mer information om detta återfinns på www.worldbank.org.

I tabell 7 kompletteras den landvisa exportredovisningen i tabell 6a, som endast anger om den exporterade materielen är övrig krigsmateriel (ÖK) eller krigsmateriel för strid (KS), med uppgifter om vilka materieltyper som varit aktuella för respektive destination. Liksom i tabell 2 har krigsmaterielförteckningens huvudkategorier använts som indelning. För närmare information om innehållet i respektive kategori hänvisas till bilaga 1 i förordningen (1992:1303) om krigsmateriel. Precis som i tabell 2 har de huvudsakliga produkttyperna inom de respektive materielkategorierna listats. Detta innebär att en eller flera av produkterna – eller delkomponenter till dessa – inom en materielkategori har exporterats. Det betyder dock inte att samtliga produkter inom materielkategorin har exporterats.

Tabell 7

Exporten av krigsmateriel i miljoner kronor år 2003 fördelad på länder och krigsmaterielförteckningen huvudkategorier*

* De huvudsakliga produkttyperna som ingår i respektive materielkategori redovisas, vilket dock inte innebär att samtliga produkter har exporterats. I förtydligande syfte har redovisningen i huvudkategorier för en handfull länder ersatts av en mer detaljerad information om vilken typ av materiel som exporterats.

Land	Huvudkategori från vilken utgått leveranser (kategorinummer samt typ av produkter)	Värdet av exporten i mkr
	KS	ÖK¹⁴
Amerikas förenta stater	2, 3, 7 Eldrörsvapen, ammunition	21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 33, 35, 36 624,9

¹⁴ De olika kategorierna inom KS och ÖK kan ha samma benämning. Benämningarna är generella och avser typ av materielsystem. Inom respektive kategori gäller följande:

KS: Krigsmateriel för strid är materiel med förstörelsebringande verkan inklusive sikten för sådan materiel samt materiel för eldledning.

ÖK: Övrig krigsmateriel är delar och komponenter till krigsmateriel för strid samt materiel som ej har direkt förstörelsebringande verkan i en stridssituation.

Land	Huvudkategori från vilken utgått leveranser (kategorinummer samt typ av produkter)		Värdet av exporten i mkr
	KS	ÖK ¹⁴	
	samt krut och sprängämnen	Eldrörsvapen, ammunition, bomber, torpeder m m, spanings- och mätutrustningar, skyddsmateriel, sprängämnen, fartyg för bevakning, materiel till flygplan och helikoptrar, elektronisk utrustning, övningsmateriel och tillverkningsutrustning	
Australien	3, 4, 5, 7 Ammunition, robotar, raketer m m, eldledningsutrustningar samt krut och sprängämnen	22, 23, 24, 25, 28, 36, 37 Eldrörsvapen, ammunition, bomber, torpeder m m, spanings- och mätutrustningar, fartyg för bevakning, tillverkningsutrustning, programvara	203,9
Bahrain		25, 37 Delar till elektroniksystem och programvara	4
Belgien	3, 7 Ammunition samt krut och sprängämnen	21, 22, 23, 25 Eldrörsvapen, ammunition samt spanings- och mätutrustningar	9,7
Brasilien	2, 4, 7 Eldrörsvapen, robotar, raketer m m samt krut och sprängämnen	22, 24, 35 Eldrörsvapen, bomber, torpeder m m och övningsmateriel	5,2
Bulgarien		21, 23 Fästen till sikten samt jakt- och sportskytteammunition	0,3
Canada	3, 7 Ammunition samt krut och sprängämnen	21, 22, 23, 25 Eldrörsvapen, ammunition samt spanings- och mätutrustningar	15,2
Chile	7 Krut och sprängämnen	22 Eldrörsvapen	3,5
Danmark	3, 7 Ammunition samt krut och sprängämnen	21, 22, 23, 24, 25, 28, 29, 30, 35 Eldrörsvapen, ammunition, bomber, torpeder m m, spanings- och mätutrustningar, fartyg för bevakning, materiel till flygplan och helikoptrar, fordon och materiel därtill och övningsmateriel	75,8
Estland	3 Ammunition	23, 35 Ammunition och övningsmateriel	5,4
Finland	2, 3, 4, 5, 6, 7, 10 Eldrörsvapen, ammunition, robotar, raketer m m, eldledningsutrustningar, komponenter till tårgasprodukter, krut och sprängämnen, stridsfordon	21, 22, 23, 24, 25, 26, 30, 35, 36, 37 Eldrörsvapen, ammunition, bomber, torpeder m m, spanings- och mätutrustningar, skyddsmateriel, fordon och materiel därtill, övningsmateriel, tillverkningsutrustning och programvara	252,7
Förenta nationerna (FN)		24 Minröjningsutrustning	9,8
Frankrike	2, 3, 5, 7 Eldrörsvapen, ammunition, eldledningsutrustningar samt	21, 22, 23, 25, 29, 33, 35 Eldrörsvapen, ammunition, spanings- och mätutrustningar,	617,1

Land	Huvudkategori från vilken utgått leveranser (kategorinummer samt typ av produkter)		Värdet av exporten i mkr
	KS	ÖK¹⁴	
	krut och sprängämnen	materiel till flygplan och helikoptrar, elektronisk utrustning och övningsmateriel	
Förenade Arabemiraten		25, 28 Reservdelar till spanings- och mätutrustningar samt fartyg för bevakning	67,3
Ghana		26 Skyddsmateriel	0,6
Grekland		22, 25, 30 Eldrörsvapen, spanings- och mätutrustningar samt fordon och delar därtill	22,7
Indien	2, 3 Eldrörsvapen och ammunition	22, 24, 30 Reservdelar till eldrörsvapen, delar till bomber, torpeder m m samt fordon och delar därtill	306,3
Indonesien		22 Reservdelar till eldrörsvapen	3,9
Irland	2, 3 Eldrörsvapen och ammunition	22, 23 Eldrörsvapen och ammunition	37,6
Island	3 Ammunition	23 Ammunition	0,1
Italien	3, 7 Ammunition samt krut och sprängämnen	21, 23, 24, 25, 29, 33, 35 Eldrörsvapen, ammunition, bomber, torpeder m m, spanings- och mätutrustningar, flygplan och helikoptrar och materiel därtill, elektronisk utrustning samt övningsmateriel	62,6
Japan	3 Ammunition	22, 23, 24, 35 Eldrörsvapen, ammunition, bomber, torpeder m m och övningsmateriel	2,9
Kroatien		24 Minröjningsutrustning	8,2
Kuwait		21 Fästen till sikten	0,0
Lettland	3 Ammunition	23, 35 Ammunition och övningsmateriel	5,5
Litauen	3 Ammunition	22, 23, 35 Eldrörsvapen, ammunition och övningsmateriel	7,5
Luxemburg	3 Ammunition		0,2
Malaysia	7 Krut och sprängämnen	21, 22, 23, 25 Eldrörsvapen, ammunition samt spanings- och mätutrustningar	58,5
Mauritius	3 Jakt- och sportskytteammunition	23 Jakt- och sportskytteammunition	0,0
Mexiko	2, 3, 5 Eldrörsvapen, ammunition och eldledningsutrustningar	22, 25, 35, 37 Eldrörsvapen, spanings- och mätutrustningar, övningsmateriel och programvara	240,8

Land	Huvudkategori från vilken utgått leveranser (kategorinummer samt typ av produkter)	Värdet av exporten i mkr
	KS	ÖK¹⁴
Nederländerna		21, 22, 23, 25, 29, 35 Eldrörsvapen, ammunition, spanings- och mätutrustningar, materiel till flygplan och helikoptrar och övningsmateriel
Norge	3, 4, 7, 10 Ammunition, robotar, raketer m m, krut och sprängämnen samt stridsfordon	21, 22, 23, 24, 25, 26, 28, 29, 30, 35 Eldrörsvapen, ammunition, bomber, torpeder m m, spanings- och mätutrustningar, skyddsmateriel, fartyg för bevakning, materiel till flygplan och helikoptrar, fordon och delar därtill och övningsmateriel
Nya Kaledonien (Frankrike)		23 Jakt- och sportskytteammunition
Nya Zeeland	3 Ammunition	22, 23 Eldrörsvapen och ammunition
Oman		25 Delar till spanings- och mätutrustningar
Pakistan		24, 25, 36 Delar till bomber, torpeder m m, delar till spanings- och mätutrustningar samt tillverkningsutrustning
Polen	3, 7 Ammunition samt krut och sprängämnen	23, 25 Ammunition samt spanings- och mätutrustningar
Portugal	3 Ammunition	21, 23 Eldrörsvapen och ammunition
Republiken Korea		25 Delar till spanings- och mätutrustningar
Rumänien		23 Ammunition för jakt- och sportskytte
Ryssland		21, 23 Luftgevär, ammunition för jakt- och sportskytte
Saudiarabien		23, 33, 35, 36 CISM-ammunition, delar till elektronisk utrustning, övningsmateriel och tillverkningsutrustning
Schweiz	3, 5, 7, 10 Ammunition, eldledningsutrustningar, krut och sprängämnen samt stridsfordon	21, 23, 25, 30, 33, 35, 36, 37 Eldrörsvapen, ammunition, spanings- och mätutrustningar, materiel till fordon, elektronisk utrustning, övningsmateriel, tillverkningsutrustning och programvara
Singapore	3, 4, 5, 8 Ammunition, robotar, raketer m m, eldledningsutrustningar och krigsfartyg	22, 24, 25, 26, 28, 35, 37 Eldrörsvapen, bomber, torpeder m m, spanings- och mätutrustningar, skyddsmateriel, fartyg för bevakning och materiel därtill, övningsmateriel och programvara

Land	Huvudkategori från vilken utgått leveranser (kategorinummer samt typ av produkter)	Värdet av exporten i mkr
	KS	ÖK¹⁴
Slovakien		23 Ammunition
Slovenien		23, 25, 26 Ammunition, spanings- och mätutrustningar samt skyddsmateriel
Spanien	3, 7 Ammunition samt krut och sprängämnen	23, 25, 26, 30 Ammunition, spanings- och mätutrustningar, skyddsmateriel samt fordon och delar därtill
Storbritannien	1, 3, 5, 7 Eldrörsvapen, ammunition, eldledningsutrustningar samt krut och sprängämnen	21, 22, 23, 25, 29, 30, 33, 35, 36, 37 Eldrörsvapen, ammunition, spanings- och mätutrustningar, flygplan och helikoptrar och materiel därtill, fordon och materiel därtill, elektronisk utrustning, övningsmateriel, tillverkningsutrustning och programvara
Sydafrika	7 Krut och sprängämnen	21, 23, 29 Luftgevär, ammunition och delar till stridsflygplan
Thailand	2, 3 Eldrörsvapen och ammunition	22, 23, 25, 35 Eldrörsvapen, ammunition, spanings- och mätutrustningar samt övningsmateriel
Tjeckien	3, 7 Ammunition samt krut och sprängämnen	23, 29 Ammunition samt flygplan och helikoptrar och materiel därtill
Tunisien		24 Delar till bomber, torpeder m m
Turkiet		23 CISM-ammunition
Tyskland	3, 5, 6, 7 Ammunition, eldledningsutrustningar, komponenter till tårgasprodukter samt krut och sprängämnen	21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 30, 33, 35 Eldrörsvapen, ammunition, bomber, torpeder m m, spanings- och mätutrustningar, skyddsmateriel, sprängämnen, fartyg för bevakning och materiel därtill, fordon och materiel därtill, elektronisk utrustning och övningsmateriel
Ukraina	3 Jakt- och sportskytteammunition	23 Jakt- och sportskytteammunition
Ungern	3, 7 Ammunition samt krut och sprängämnen	23, 25 Ammunition samt spanings- och mätutrustningar
Venezuela	5 Eldledningsutrustningar	25 Spanings- och mätutrustningar
Österrike	3, 6, 7 Ammunition, komponenter till tårgasprodukter samt krut och sprängämnen	22, 23, 24, 25, 29, 35, 36 Eldrörsvapen, ammunition, bomber, torpeder m m, spanings- och mätutrustningar, flygplan och helikoptrar och delar därtill,

Land	Huvudkategori från vilken utgått leveranser (kategorinummer samt typ av produkter)	Värdet av exporten i mkr
	KS	ÖK ¹⁴
		övningsmateriel och tillverkningsutrustning

25.6 Försvarsmaktens utförelse av krigsmateriel

Nedan redovisas försvarets utförelse av krigsmateriel till Baltikum under 2003. Då utförelsen avser begagnad materiel, har inget värde utsatts.

Land	Materiel till förband omfattande
Estland	1 Skyttebataljon 1 Ledningskompani 1 Ingenjörskompani
Lettland	1 Skyttebataljon 1 Ingenjörskompani
Litauen	1 Ingenjörskompani 1 Brigadsjukvårdskompani

25.7 Upplåtelse av tillverkningsrätt, samarbete m m

Under år 2003 har fem tillstånd lämnats för upplåtelse av tillverkningsrätt utom riket. Tillstånden har avsett Storbritannien (2 st), Norge, Indien och USA.

Tio samarbetsavtal har under år 2003 granskats och godkänts avseende gemensam utveckling eller produktion med industrier i följande länder: Storbritannien, Sydafrika (2 st), Australien, Grekland, USA (2 st) Singapore, Frankrike/Finland (1 st avseende båda länderna) och Tyskland.

Prövningen av ärenden rörande upplåtelse av tillverkningsrätt och samarbete med utländsk part sker, oavsett materieltyp, med de strängare kriterier som gäller för export av krigsmateriel för strid, eftersom sådant samarbete i regel medför en mer långsiktig bindning än regelrätt export. Sådana avtals omfattning, deras utsträckning i tiden, reexportklausuler m m granskas därvid i detalj.

Regeringen har med stöd av lagen (1992:1300) om krigsmateriel föreskrivit en skyldighet att, för den som har upplåtit tillverkningsrätt avseende krigsmateriel till någon i utlandet eller som ingått avtal om samarbete med någon i utlandet, årligen redovisa huruvida avtalen fortfarande är i kraft, om tillverkning eller annat samarbete enligt sådant avtal alltjämt förekommer samt hur samarbetet bedrivs. Under 2003 har 15 företag redovisat sammanlagt 201 gällande licens- och samarbetsavtal i 28 länder avseende år 2003.

25.8 Militärt inriktad utbildning

Militärt inriktad utbildning av utländsk medborgare får enligt krigsmateriellagen inte bedrivas inom eller utom landet utan tillstånd av Inspektionen för strategiska produkter. Under år 2003 har ett sådant tillstånd lämnats avseende Storbritannien.

Förbudet gäller inte utbildning som är knuten till försäljningen av krigsmateriel för vilken utförelsetillstånd erhållits.

25.9 Redovisning av ägande i utländska rättssubjekt

Enligt lagen (1992:1300) om krigsmateriel skall företag som har tillstånd att tillverka eller tillhandahålla krigsmateriel årligen redovisa uppgifter om ägande i utländska rättssubjekt som bedriver utveckling, tillverkning, marknadsföring eller försäljning av krigsmateriel. För år 2003 gäller att 12 företag har redovisat ägande i 45 utländska rättssubjekt i 18 länder.

25.10 De exporterande företagen

Omkring 120 företag har tillstånd att tillverka krigsmateriel, varav 48 exporterade sådan materiel under 2003. De största exportföretagen av krigsmateriel under 2003 var i nämnd ordning Alvis Hägglunds AB och Saab Bofors Dynamics AB vars utförelse översteg mer än 1 miljard kronor.

Samtliga belopp nedan anges i mkr.

	KS	ÖK	Totalt
Alvis Hägglunds AB	1 347,8	291,2	1 638,9
Saab Bofors Dynamics AB	548,0	472,7	1 020,8
Ericsson Microwave Systems AB	380,5	567,4	947,8
SAAB AB, Saab Aerosystems	0	794,7	794,7
Saab Training Systems AB	0	432,7	432,7
FFV Ordnance AB	250,7	31,3	282,1
SaabTech AB	103,1	171,3	274,4
Kockums AB	104,2	127,8	232,0
Vanäsverken AB	148,2	3,0	151,2
Nexplo Bofors AB	112,3	0,3	112,6
Norma Precision AB	6,1	98,7	104,8
Bofors Defence AB	58,2	45,7	103,9
Volvo Aero AB	0	90,6	90,6
Swede Ship Marine AB	0	67,2	67,2
Saab Barracuda AB	0	65,7	65,7

SWS Defence AB	0	22,0	22,0
Cross Country Services AB (CC Services)	0	21,9	21,9
Polyamp AB	0	18,8	18,8
Scandinavian Demining Group AB	0	18,0	18,0
Nammo LIAB AB	0	13,8	13,8

Följande företag exporterade för mellan 1 miljon och 10 miljoner kronor: Nammo Vingåkersverken AB, Åkers Krutbruk Protection AB, Airsafe Sweden AB, AerotechTelub AB, Botnia Production AB, Aimpoint AB, C-ITS AB, Degerfors Formnings Deform AB, CNC-Process i Hova AB, New Pac Safety AB, Trelleborg Protective Products AB, Försvarets materielverk, Transport Waltreco AB, Comtri AB och PartnerTech Karlskoga AB.

Ett antal företag exporterade för mindre än 1 miljon kronor under 2003: BEFYRAEM Service & Innovation AB (B4M), INM Mekaniska AB, Scania CV AB, Forsheda AB, Carbonia Composites AB, Karlskoga CNC Quality AB, FLIR Systems AB Imaging, Ekenäs Mekaniska AB, MSE (Micael Schmitz Elektronik AB), Sundström Safety AB, Lesjöfors Fjädrar AB, Norråkers Vapen AB (f d Glommertresk Vapen AB).

25.11 Den svenska försvarsindustrins sysselsättning och ägarförhållanden

Huvuddelen av de krigsmaterielproducerande företagen i Sverige tillhör intresseorganisationen Sveriges Försvarsindustriförening (FIF), vilken grundades år 1986.

Enligt den senast tillgängliga statistiken från FIF sysselsatte medlemsföretagen år 2003 totalt 22 162 personer, varav 14 114 inom den försvarsmaterielrelaterade produktionen. Det skall noteras att hänsyn emellertid inte tas till sysselsättningen inom den svenska försvarsindustrin vid bedömning av export av krigsmateriel. Detta framgår av kriterierna i de svenska riktlinjerna för krigsmaterielexport som återges i bilaga 3.

Rationaliseringstakten inom försvarsindustrin i Europa har under senare år tilltagit. Man har dock ännu inte nått den nivå på sammanslagningar som förekommit i branschen i USA och det återstår att se hur långt europeisk industri väljer att gå. Svensk (inhemsk) försvarsindustri har under de senaste åren genomfört ett antal omstruktureringsåtgärder och dess nuvarande ägandeförhållanden speglar den ökade internationaliseringen.

Ägarförhållandena för de största svenska försvarsindustriföretagen ser i dag ut på följande sätt. Den svenska militärfordonstillverkaren Alvis Hägglunds AB ägs till 100% av det brittiska företaget Alvis plc. Bofors Defence AB, inriktat på utveckling och produktion av vapensystem och ammunition, ägs till 100% av den amerikanska försvarskoncernen United Defense. Den svenska ubåts- och ytfartygstillverkaren Kockums AB ägs

till 100% av tyska Howaldtswerke Deutsche Werft AG. Saab AB, vilket rymmer ett stort antal affärsenheter ex. Saab Aerosystems, Saab Bofors Dynamics, Saab Ericsson Space, Saab Aviation Services, SaabTech (tidigare SaabTech Systems och Saab Avionics), Saab Barracuda, Saab Training Systems, Saab TransponderTech och Combitech Systems, ägs till 35% av det brittiska BAE SYSTEMS och till 20% av Investor (Investors röstandel uppgår till 36%). Resterande 45% ägs av ett antal svenska och utländska investerare. Saab-gruppen omfattar även försäljningsbolaget Gripen International, med ansvar för utlandsförsäljningen av JAS 39 Gripen. Gripen International ägs till 50% av Saab AB och till 50% av brittiska BAE SYSTEMS. Vad gäller de explosivämnes- och ammunitionstillverkande företagen Nammo Sweden AB och EURENCO Bofors AB, ägs Nammo Sweden AB till 100% av det norska företaget Nammo A.S som i sin tur ägs till 27,5% av Saab AB. EURENCO Bofors AB ägs till 100% av franska EURENCO som till vardera 19,9% ägs av Saab AB och finska Patria Industries Oy. Ericsson Microwave Systems AB, som utvecklar och tillverkar sensorer och nätverkssystem, ägs till 100% av svenska Telefonaktiebolaget L M Ericsson. Flygmotortillverkaren Volvo Aero Corporation, slutligen, ägs till 100% av svenska AB Volvo. I FIF ingår även ett tiotal mindre företag, s k SME-bolag, med en mindre del försvarsproduktion.

26 Bilaga 2: Exportkontroll av produkter med dubbla användningsområden år 2003

Det är inte möjligt att för produkter med dubbla användningsområden lämna en fullständig redovisning av exporten liknande den som kan lämnas beträffande krigsmateriel, eftersom kontrollen av produkter med dubbla användningsområden bygger på friast möjliga handel och kontroll endast i vissa fall. Det som kan redovisas är antalet licensärenden för olika kontrollområden. I tabell 1 redovisas antalet inkomna utförelärenden till ISP rörande produkter med dubbla användningsområden och hur dessa fördelas på de multilaterala exportkontrollregimerna (för ytterligare information om regimerna, se avsnitt 20).

Tabell 1 Antal inkomna utförelärenden rörande produkter med dubbla användningsområden (PDA) 2001-2003

Utförelärenden	2001	2002	2003
Totalt	245	279	321
Utförelstillstånd, globala och individuella, varav:			
Wassenaararrangemanget	177	146	151
Missilteknologikontrollregimen	7	33	11
Nuclear Suppliers' Group (Part 2)	14	9	10
Australiengruppen	47	91	149

För ofta förekommande export av produkter för civil slutanvändning kan ett globalt tillstånd beviljas. I tillståndet anges för vilket/vilka länder tillståndet gäller. Ett generellt gemenskapstillstånd infördes genom EG-förordning 1334/2000 (se avsnitt 19). Detta tillstånd gäller för de flesta produkter som är fria från kontroll inom EU till tio länder utanför unionen. Gemenskapstillståndet är ett led för att tydliggöra den samstämmighet som råder mellan medlemsstaterna beträffande export till dessa länder. Generella licenser kan även utfärdas på nationell nivå och är liksom gemenskapens generella exporttillstånd "öppna", dvs. de gäller utan ansökan. ISP har utfärdat föreskrifter om detta tillstånd: Inspektionen för strategiska produkters föreskrifter om generellt exporttillstånd, publicerade i Tullverkets författningssamling (TFS 2000:24). Under 2003 gällde ett nationellt generellt tillstånd som avsåg reparation och demonstration. Tillståndet gällde inte för särskilt känsliga produkter. Dessa finns angivna i bilaga till föreskrifterna. Tillståndet gällde för export till femtio namngivna destinationer. För övriga situationer vad gäller export av produkter med dubbla användningsområden ges individuella tillstånd.

Tabell 2 redovisar antalet förhandsförfrågningar som inkom till ISP under år 2001-2003 rörande export av produkter med dubbla användningsområden samt antal utfärdade *denials* respektive *catch-all*-ärenden under samma period (se avsnitt 12 och 20).

Tabell 2 Antal avgjorda förhandsförfrågningar, utfärdade denials samt *catch-all*-ärenden år 2001-2003

År	2001	2002	2003
Antal avgjorda förhandsförfrågningar	25	43	43
Antal utfärdade denials	6	2	2
Antal <i>catch-all</i> -ärenden	5	1	2

27 Bilaga 3: Svenska riktlinjer för krigsmaterielexport och annan utlandssamverkan

Tillstånd till utförelse av krigsmateriel, eller till annan samverkan med någon i utlandet avseende krigsmateriel, bör medges endast om sådan utförelse eller samverkan

1. bedöms erforderlig för att tillgodose det svenska försvarets behov av materiel eller kunnande eller i övrigt är säkerhetspolitiskt önskvärd, samt
2. inte står i strid med principerna och målen för Sveriges utrikespolitik.

Vid prövningen av ett tillståndsärende ankommer det på regeringen att göra en totalbedömning av alla för ärendet betydelsefulla omständigheter med utgångspunkt från de nyss angivna grundläggande principerna.

Utrikespolitiska hinder föreligger inte i fråga om samverkan med eller export till de nordiska länderna och de traditionellt neutrala länderna i Europa. Samverkan med dessa länder får i princip anses stå i överensstämmelse med Sveriges säkerhetspolitik. I takt med att samarbetet med övriga länder inom de Europeiska Gemenskaperna byggs ut, bör samma principer för utlandssamverkan och export tillämpas i fråga om dessa länder.

Tillstånd får endast avse stat, statlig myndighet eller av staten auktoriserad mottagare; vidare bör vid utförelse av materiel ett slutanvändarintyg eller ett intyg om egen tillverkning (bearbetningsintyg) föreligga. En stat som trots åtagande gentemot den svenska regeringen har tillåtit eller underlåtit att förhindra vidareexport av svensk krigsmateriel skall i princip inte komma i fråga som mottagare av sådan materiel från Sverige så länge omständigheterna kvarstår.

Tillstånd till utförelse eller annan utlandssamverkan enligt krigsmaterielagen skall inte beviljas om det skulle strida mot internationell överenskommelse som Sverige har biträtt, mot beslut av FN:s säkerhetsråd eller mot folkrättsliga regler om export från neutral stat under krig (ovillkorliga hinder).

Tillstånd till utförelse av krigsmateriel, eller annan utlandssamverkan som avser krigsmateriel, bör inte lämnas om det avser stat där omfattande och grova kränkningar av mänskliga rättigheter förekommer. Respekt för mänskliga rättigheter är ett centralt villkor för att tillstånd skall beviljas.

Tillstånd till utförelse av krigsmateriel för strid, eller till annan utlandssamverkan som avser krigsmateriel för strid eller övrig krigsmateriel, bör inte beviljas om det avser stat som befinner sig i väpnad konflikt med annan stat, oavsett om krigsförklaring har avgetts eller ej, stat som är invecklad i internationell konflikt som kan befaras leda till väpnad konflikt eller stat som har inre väpnade oroligheter.

Tillstånd bör ges till utförelse av materiel som klassificerats som övrig krigsmateriel, förutsatt att mottagarlandet inte befinner sig i väpnad konflikt med annan stat eller har inre väpnade oroligheter, eller det i

landet förekommer omfattande och grova kränkningar av mänskliga rättigheter och om inte ovillkorligt hinder möter.

Ett meddelat tillstånd till utförsel bör återkallas, förutom vid ovillkorliga exporthinder, om den mottagande staten kommer i väpnad konflikt med annan stat eller får inre väpnade oroligheter. Undantagsvis bör, i de två senare fallen, återkallande av tillstånd kunna underlåtas om det är förenligt med de folkrättsliga reglerna och med principerna och målen för Sveriges utrikespolitik.

Tillstånd bör ges till utförsel av reservdelar till tidigare, med vederbörligt tillstånd exporterad krigsmateriel, om inte ovillkorligt hinder möter. Detsamma bör gälla andra leveranser, t ex av ammunition, som har samband med tidigare utförsel eller där det annars vore oskäligt att inte ge tillstånd.

Vad särskilt angår avtal med utländsk part om gemensam utveckling eller tillverkning av krigsmateriel skall tillståndsbedömningen utgå från de angivna grundläggande kriterierna. Utförsel till samarbetslandet, som följer av avtalet, bör medges om inte ovillkorligt hinder uppstår. Om ett samarbetsavtal med utländsk part förutsätter export från samarbetslandet till tredje land bör fråga om sådan export, i den mån slutprodukten i fråga har en övervägande svensk identitet, bedömas i enlighet med riktlinjerna för sådan export från Sverige.

Beträffande materiel som har övervägande utländsk identitet bör export från samarbetslandet till tredje land medges inom ramen för samarbetslandets exportregler. Föreligger ett starkt svenskt försvarspolitiskt intresse av att samarbetet kommer till stånd, och det är en förutsättning från samarbetspartnerns sida att viss utförsel får ske från samarbetslandet kan efter omständigheterna export till tredje land även i övrigt medges inom ramen för samarbetslandets exportregler.

När det gäller mer omfattande och för Sverige viktigare utlandssamverkan på krigsmaterielområdet bör en regeringsöverenskommelse träffas mellan Sverige och samverkanslandet. Innan överenskommelser av detta slag ingås, bör utrikesnämnden höras.

28 Bilaga 4: EU:s uppförandekod för vapenexport

**EUROPEISKA UNIONEN
RÅDET**

**Bryssel den 5 juni 1998
(OR. en)**

EUROPEISKA UNIONENS UPPFÖRANDEKOD FÖR VAPENEXPORT

EUROPEISKA UNIONENS RÅD

SOM UTGÅR från de gemensamma kriterier som beslutades av Europeiska rådet i Luxemburg 1991 och i Lissabon 1992,

SOM ERKÄNNER att vapenexporterande stater har ett särskilt ansvar,

SOM ÄR FAST BESLUTNA att fastställa stränga gemensamma normer, som skall uppfattas som miniminormer, i fråga om hantering av och återhållsamhet beträffande överföringar av konventionella vapen av alla medlemsstaterna samt att förstärka utbytet av relevant information för att uppnå ökad insyn.

SOM ÄR FAST BESLUTNA att hindra export av materiel som kan användas för internt förtryck eller internationell aggression eller bidra till regional instabilitet,

SOM ÖNSKAR förstärka sitt samarbete och främja sin samsyn inom ramen för den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken (GUSP) när det gäller export av konventionella vapen,

SOM NOTERAR att kompletterande åtgärder mot olagliga överföringar har vidtagits med hjälp av EU-programmet för att förebygga och bekämpa olaglig handel med konventionella vapen,

SOM BEKRÄFTAR att medlemsstaterna önskar upprätthålla en försvarsindustri som en del av såväl sin industriella bas som sina försvarsinsatser, och

SOM ERKÄNNER att stater, i enlighet med den rätt till självförsvar som erkänns i FN:s stadga, har rätt att överföra medel för självförsvar,

HAR UPPRÄTTAT följande uppförandekod och tillämpningsbestämmelser:

Respekt för medlemsstaternas internationella åtaganden, särskilt de sanktioner som påbjuds av FN:s säkerhetsråd och de som påbjuds av gemenskapen, avtal om icke-spridning och andra ämnen samt andra internationella förpliktelser

En ansökan om exportlicens bör avslås om bifall skulle stå i strid med bl a

a) medlemsstaternas internationella förpliktelser och deras åtaganden att upprätthålla FN:s, OSSE:s och EU:s vapenembargon,

b) medlemsstaternas internationella förpliktelser enligt fördraget om icke-spridning av kärnvapen, konventionen om biologiska vapen och toxinvapen samt konventionen om kemiska vapen,

c) medlemsstaternas åtaganden inom ramen för Australien-gruppen, missilteknologiarrangemanget (Missile Technology Control Regime), gruppen av länder som levererar kärnmaterial (Nuclear Suppliers Group) och Wassenaar-arrangemanget,

d) medlemsstaternas åtagande att inte exportera någon som helst typ av truppmina (antipersonell mina).

KRITERIUM TVÅ

Respekten för de mänskliga rättigheterna i det slutliga bestämmelseslandet

Efter att ha bedömt mottagarlandets inställning till de relevanta principer i internationella instrument rörande de mänskliga rättigheterna kommer medlemsstaterna

a) inte att utfärda exportlicens om det föreligger uppenbar risk att den tilltänkta exporten kan komma att användas för internt förtryck,

b) från fall till fall och under beaktande av materielens art att iaktta särskild försiktighet vid utfärdande av licenser till för länder där allvarliga kränkningar av de mänskliga rättigheterna har konstaterats av behöriga FN-organ, Europarådet eller EU,

Materiel som kan användas för internt förtryck anses i detta sammanhang inbegripa bl a materiel, i fråga om vilket den tilltänkta slutanvändaren bevisligen har använt sådan eller liknande materiel för internt förtryck, eller när det finns skäl att tro att materielen kommer att användas till andra ändamål eller av annan slutanvändare än vad som uppgivits, och användas till internt förtryck. I linje med punkt 1 i tillämpningsbestämmelserna för denna kod kommer materielens art att beaktas noggrant, särskilt om den är avsedd för interna säkerhetsändamål. Internt förtryck anses inbegripa bl a tortyr och annan grym, omänsklig och förnedrande behandling eller bestraffning, summariska eller godtyckliga avrättningar, försvinnanden, godtyckliga gripanden och andra allvarliga kränkningar av de mänskliga rättigheter och de grundläggande friheter som anges i relevanta internationella instrument rörande de mänskliga rättigheterna, inklusive Allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna och Internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter.

KRITERIUM TRE

Den interna situationen i det slutliga bestämmelseområdet som en följd av existerande spänningar och väpnade konflikter Skr. 2003/04:114

Medlemsstaterna kommer inte att tillåta export som skulle provocera eller förlänga väpnade konflikter eller förvärpa existerande spänningar i det slutliga bestämmelseområdet.

KRITERIUM FYRA

Bevarande av regional fred, säkerhet och stabilitet

Medlemsstaterna kommer inte att utfärda exportlicens om det finns en uppenbar risk för att den avsedda mottagaren skulle använda den tilltänkta exporten på ett aggressivt sätt mot ett annat land eller hävda ett territoriellt krav med våld.

När medlemsstaterna överväger dessa risker kommer de bl a att beakta

- a) om någon väpnad konflikt pågår eller sannolikt kommer att uppstå mellan mottagarlandet och ett annat land,
- b) om det föreligger något territoriellt krav på ett angränsande land som mottagarlandet tidigare försökt eller hotat att genomdriva med våld,
- c) om materielen sannolikt kommer att användas för annat än mottagarens legitima nationella säkerhets- och försvarsändamål,
- d) behovet av att inte negativt påverka den regionala stabiliteten på något märkbart sätt.

KRITERIUM FEM

Den nationella säkerheten för medlemsstaterna eller de territorier i fråga om vilka en medlemsstat är ansvarig för de yttre förbindelserna, samt för vänligt sinnade och allierade länder

Medlemsstaterna kommer att beakta

- a) den tilltänkta exportens möjliga inverkan på egna, andra medlemsstaters eller vänners och allierades försvars- och säkerhetsintressen, samtidigt som de erkänner att denna faktor inte får påverka deras beaktande av kriterierna om respekt för de mänskliga rättigheterna och om regional fred, säkerhet och stabilitet,
- b) risken för att de berörda varorna används mot deras egna styrkor eller mot styrkor från vänner eller allierade eller från andra medlemsstater,
- c) risken för "reverse engineering" eller icke avsedd tekniköverföring.

KRITERIUM SEX

Köparlandets uppträdande i förhållande till det internationella samfundet, i synnerhet i fråga om dess attityd till terrorism, arten av dess allianser och dess respekt för internationell rätt

Medlemsstaterna kommer bl a att beakta köparlandets tidigare uppträdande i fråga om

- a) dess stöd till eller uppmuntran av terrorism och internationell organiserad brottslighet,
- b) dess uppfyllande av sina internationella åtaganden, i synnerhet i fråga om icke-användning av våld, även enligt internationell humanitär rätt som är tillämplig på internationella och icke internationella konflikter,
- c) dess engagemang för icke-spridning och andra former av vapenkontroll och nedrustning, särskilt undertecknande, ratificering och genomförande av relevanta konventioner om vapenkontroll och nedrustning enligt punkt b i kriterium ett.

KRITERIUM SJU

Förekomsten av en risk för att materielen skall användas till annat ändamål inom köparlandet eller återexporteras på oönskade villkor

Vid bedömning av den tilltänkta exportens inverkan på det importerande landet och risken för att de exporterade varorna kan avledas till en oönskad slutanvändare, kommer följande att beaktas:

- a) Mottagarlandets legitima inhemska försvars- och säkerhetsintressen, inbegripet eventuell medverkan i FN:s eller andra fredsbevarande insatser.
- b) Mottagarlandets tekniska förmåga att använda materielen.
- c) Mottagarlandets förmåga att utöva effektiv exportkontroll.
- d) Risken att vapnen kommer att återexporteras eller avledas till terroristorganisationer (antiterroristutrustning bör särskilt uppmärksammas i detta sammanhang).

KRITERIUM ÅTTA

Vapenexportens förenlighet med mottagarlandets tekniska och ekonomiska förmåga, med beaktande av det önskvärda i att stater får sitt legitima behov beträffande säkerhet och försvar täckt med minsta möjliga användning av mänskliga och ekonomiska resurser till krigsmateriel

Medlemsstaterna kommer, mot bakgrund av informationen från relevanta källor såsom FN:s utvecklingsprogram, Världsbanken, Internationella valutafonden samt OECD-rapporter, att beakta huruvida den tilltänkta exporten allvarligt skulle hindra den hållbara utvecklingen i mottagarlandet. De kommer i detta sammanhang att beakta mottagarlandets relativa nivå på militära och sociala utgifter och även ta hänsyn till eventuellt bistånd från EU eller bilateralt bistånd.

TILLÄMPNINGSBESTÄMMELSER

1. Varje medlemsstat kommer från fall till fall att pröva de ansökningar om exportlicens för krigsmateriel som ställs till den, mot bakgrund av bestämmelserna i uppförandekoden.
2. Denna kod kommer inte att inkräkta på medlemsstaternas rätt att tillämpa en mer restriktiv nationell politik.
3. Genom diplomatiska kanaler kommer medlemsstaterna att översända utförlig information om de licensansökningar som har avslagits i enlighet

med uppförandekoden i fråga om krigsmateriel, tillsammans med en förklaring av varför ansökan har avslagits. Den information som skall överlämnas anges i form av ett utkast till formulär som återfinns i bilagan. Innan någon medlemsstat beviljar en licens som en annan medlemsstat eller andra medlemsstater har vägrat bevilja för en i huvudsak identisk transaktion under de senaste tre åren kommer den först att samråda med den eller de medlemsstater som avslog licensansökningarna. Om medlemsstaten efter dessa samråd ändå beslutar att bevilja licens kommer den att underrätta den eller de medlemsstater som avslog ansökan (ansökningarna) och därvid utförligt förklara sina egna skäl.

Beslutet att tillåta eller vägra överföring av någon krigsmateriel skall varje medlemsstat själv fatta. En ansökan om licens skall anses ha avslagits när medlemsstaten har vägrat att tillåta den faktiska försäljningen eller den fysiska exporten av den berörda krigsmaterielen, om försäljning i annat fall skulle ha ägt rum, eller när den har vägrat att tillåta det relevanta avtalets ingående. För detta ändamål kan ett anmälningspliktigt avslag, i enlighet med nationella förfaranden, innefatta avslag på en ansökan om tillstånd att inleda förhandlingar eller ett nekande svar på en formell inledande förfrågan om en särskild beställning.

4. Medlemsstaterna kommer att behandla sådana avslag och samråd konfidentiellt och de kommer inte att använda dem för att uppnå kommersiella fördelar.

5. Medlemsstaterna kommer att verka för ett skyndsamt antagande av en gemensam förteckning över krigsmateriel som omfattas av uppförandekoden, grundad på liknande nationella och internationella förteckningar. Innan detta är gjort kommer uppförandekoden att fungera på grundval av nationella kontrollförteckningar, vid behov tillsammans med beståndsdelar från relevanta internationella förteckningar.

6. Kriterierna i uppförandekoden samt det samrådsförfarande som föreskrivs i punkt 3 i tillämpningsbestämmelserna kommer också att gälla varor med dubbla användningsområden enligt specifikationen i bilaga 1 till rådets beslut 94/942/GUSP¹⁵ när det finns anledning att anta att slutanvändaren av varorna kommer att vara de väpnade styrkorna eller den interna säkerhetstjänsten eller liknande enheter i mottagarlandet.

7. I syfte att göra uppförandekoden så effektiv som möjligt kommer medlemsstaterna att arbeta inom ramen för GUSP för att förstärka samarbetet och främja sin samsyn i fråga om export av konventionella vapen.

8. Varje medlemsstat kommer att sända de övriga medlemsstaterna en årlig rapport om sin export av försvarsmateriel och sitt genomförande av uppförandekoden. Dessa rapporter kommer att diskuteras vid ett årligt möte som skall hållas inom ramen för GUSP. Vid mötet kommer en översyn också att ske av uppförandekodens verkan och vilka förbättringar som behöver göras, och en konsoliderad rapport grundad på bidrag från medlemsstaterna kommer att föreläggas rådet för godkännande.

9. När det är lämpligt kommer medlemsstaterna inom GUSP:s ram att gemensamt bedöma situationen för de möjliga eller faktiska mottagarna av

¹⁵ (1) EGT L 367, 31.12.1994, s. 8. Beslutet senast ändrat genom beslut 98/232/GUSP (EGT L 92, 25.3.1998, s. 1).

vapenexporten från medlemsstaterna mot bakgrund av principerna och kriterierna i uppförandekoden. Skr. 2003/04:114

10. Det erkänns vidare att medlemsstaterna, om det är lämpligt, också får beakta den tilltänkta exportens inverkan på sina ekonomiska, sociala, kommersiella och industriella intressen, men att dessa faktorer inte kommer att påverka tillämpningen av ovan nämnda kriterier.

11. Medlemsstaterna kommer att göra sitt yttersta för att uppmuntra andra vapenexporterande länder att ansluta sig till uppförandekodens principer.

12. Uppförandekoden och tillämpningsbestämmelserna ersätter alla tidigare gjorda bearbetningar av de gemensamma kriterierna från 1991 och 1992.

Information som skall överlämnas

.....medlemsstatens namn] har äran att informera sina partner om att den i enlighet med EU:s uppförandekod har avslagit följande ansökan om licens:

Mottagarland:

Kort beskrivning av materielen, inbegripet kvantitet och, när det är lämpligt, tekniska specifikationer:

Avsedd mottagare:

Avsedd slutanvändare (om annan än mottagaren):

Skäl till att ansökan avslogs:

Datum för avslag av ansökan:

29 Bilaga 5: Medlemskap i multilaterala exportkontrollregimer

Land	ZC	NSG	AG	MTCR	WA
Argentina	x	x	x	x	x
Australien	x	x	x	x	x
Belgien	x	x	x	x	x
Brasilien	-	x	-	x	-
Bulgarien	x	x	x	-	x
Cypern	-	x	x	-	-
Danmark	x	x	x	x	x
Finland	x	x	x	x	x
Frankrike	x	x	x	x	x
Grekland	x	x	x	x	x
Irland	x	x	x	x	x
Island	-	-	x	x	-
Italien	x	x	x	x	x
Japan	x	x	x	x	x
Kanada	x	x	x	x	x
Kazakstan	-	x	-	-	-
Kina	x	-	-	-	-
Korea (Rep.)	x	x	x	x	x
Lettland	-	x	-	-	-
Litauen	-	-	-	-	-
Luxemburg	x	x	x	x	x
Nederländerna	x	x	x	x	x
Norge	x	x	x	x	x
Nya Zeeland	-	x	x	x	x
Polen	x	x	x	x	x
Portugal	x	x	x	x	x
Rumänien	x	x	x	-	x
Ryssland	x	x	-	x	x
Schweiz	x	x	x	x	x
Slovakien	x	x	x	-	x
Slovenien	x	x	-	-	-
Spanien	x	x	x	x	x
Storbritannien	x	x	x	x	x
Sverige	x	x	x	x	x
Sydafrika	x	x	-	x	-
Tjeckien	x	x	x	x	x
Turkiet	x	x	x	x	x
Tyskland	x	x	x	x	x
Ukraina	x	x	-	x	x
Ungern	x	x	x	x	x
USA	x	x	x	x	x
Vitryssland	-	x	-	-	-
Österrike	x	x	x	x	x
TOTALT	35	40	33	33	33

(För information om exportkontrollregimerna se avsnitt 12)

Europeiska kommissionen deltar i Australiengruppen samt som observatör i Nuclear Suppliers' Group och Zangerkommittén.

Inga förändringar ägde rum år 2003.

30 Bilaga 6: Internationella vapenembargon

Tabellen nedan redovisar de internationella vapenembargon som varit i kraft under hela eller delar av år 2003, deras löptid under året samt de beslut som upprättat, och i vissa fall modifierat eller hävt, embargot.

Internationella vapenembargon under år 2003

LAND	TYP AV EMBARGO	LÖPTID UNDER 2003	REFERENS
Afghanistan	FN-embargo	Hela året	FN:s säkerhetsråds resolution (UNSCR) 1333 (2000)
Armenien	FN-embargo (icke-bindande)	Hela året	UNSCR 853 (1993)
	OSSE-embargo ang leveranser av vapen och ammunition till stridande styrkor i Nagorno-Karabakh	Hela året	CSOOSCE (1992)
Azerbajdzjan	FN-embargo (icke-bindande)	Hela året	UNSCR 853 (1993)
	OSSE-embargo ang leveranser av vapen och ammunition till stridande styrkor i Nagorno-Karabakh	Hela året	CSOOSCE (1992)
Bosnien-Hercegovina	EU-embargo (minröjningsutrustning undantagen)	Hela året	Gemensam ståndpunkt 1996/184/CFSP
	Överföring av lätta vapen till polisstyrkorna undantagen från embargot	Hela året	Gemensam ståndpunkt 1999/481/CFSP
Burma/Myanmar	EU-embargo	Hela året	Allmänna rådets deklaration 29 juli 1991
	Utrustning för humanitär och beskyddande verksamhet undantagen från embargot	Fr.o.m. 28 april 2003	Gemensam ståndpunkt 2003/297/CFSP
	Implementering av artikel 2 (2)	Fr.o.m. 20 juni 2003	Gemensam ståndpunkt 2003/461/CFSP

LAND	TYP AV EMBARGO	LÖPTID UNDER 2003	REFERENS
Demokratiska Republiken Kongo (f d Zaire)	FN-embargo	Fr.o.m. 28 juli 2003	UNSCR 1493 (2003)
	EU-embargo	Hela året	Deklaration 33/93 7 april 1993
	Överföring bl a av minröjningsutrustning undantagen	Hela året	Gemensam ståndpunkt 2002/829/CFSP
	Militär utrustning till personal under FN undantagen från EU-embargot	Fr.o.m. 29 september 2003	Gemensam ståndpunkt 2003/680/CFSP
Irak	FN-embargo	Hela året	UNSCR 661 (1990)
	Försäljning till ”de styrande” undantagen från UNSCR 661 (1990)	Fr.o.m. 22 maj 2003	UNSCR 1483 (2003)
	EU-embargo	Hela året	Deklaration 56/90 4 augusti 1990
Militär utrustning till ”de styrande” i Irak undantagen från embargot	Fr.o.m. 7 juli 2003	Gemensam ståndpunkt 2003/495/CFSP	
Kina (exklusive Hongkong och Macao)	EU-embargo	Hela året	Europeiska rådets deklARATION 27 juni -89
Liberia	FN-embargo	Hela året	UNSCR 1343 (2001)
	Förlängning av paragraf 5-7 i resolution 1343 (2001) med 12 månader	Fr.o.m. 6 maj 2003	UNSCR 1478 (2003)
	Paragraf 5a och 5b i resolution 1343 (2001) undantagen för den multinationella styrkan	Fr.o.m. 1 augusti 2003	UNSCR 1497 (2003)
	Paragraf 5a och 5b i resolution 1343 (2001) undantagen för stöd enbart till UNMIL	Fr.o.m. 19 september 2003	UNSCR 1509 (2003)
	EU-embargo	Hela året	Gemensam ståndpunkt 2001/357/CFSP
	Förlängning av 2001/357/CFSP till 7 maj 2004	Fr.o.m. 19 maj 2003	Gemensam ståndpunkt 2003/365/CFSP
	Militär utrustning till den multinationella styrkan undantagen.	Fr.o.m. 22 september 2003	Gemensam ståndpunkt 2003/666/CFSP
Libyen	EU-embargo	Hela året	Utrikesministrarnas deklARATION 14 april -86

LAND	TYP AV EMBARGO	LÖPTID UNDER 2003	REFERENS
		Hela året	Gemensam ståndpunkt 1999/261/CFSP
Rwanda	FN-embargo	Hela året	UNSCR 918 (1994)
	Restriktioner om försäljning av vapen till personer i grannstater om vapnen skall användas i Rwanda	Hela året	UNSCR 997 (1995)
	Överföring till Rwandas regering vid namngivna införselvägar undantagen	Hela året	UNSCR 1011 (1995)
Sierra Leone	FN-embargo gällande överföring till icke-statliga styrkor i Sierra Leone	Hela året	UNSCR 1171 (1998)
	Resolution 1171 (1998) gäller inte för militär utrustning som enbart skall användas i Sierra Leone av samarbetspartners till UNASMIL och landets regering	Hela året	UNSCR 1299 (2000)
	EU-embargo (överf. till Sierra Leones regering undantagen)	Hela året	Gemensam ståndpunkt 1998/409/CFSP
Somalia	FN-embargo	Hela året	UNSCR 733 (1992)
	Vissa undantag från resolution 733 (1992) för skyddsutrustning med humanitär användning	Hela året	UNSCR 1356 (2001)
	Upprepande om att förbudet även gäller teknisk rådgivning samt militär assistens och träning	Hela året	UNSCR 1425 (2002)
	EU-embargo	Hela året	Gemensam ståndpunkt 2002/960/CFSP
Sudan	EU-embargo	Hela året	Gemensam ståndpunkt 2004/31/CSFP
			Gemensam ståndpunkt 1994/165/CFSP
Zimbabwe	EU-embargo	Hela året	/145/CFSP
	Förlängning av 2002/145/CFSP till 20 februari 2004	Fr.o.m. 18 februari 2003	Gemensam ståndpunkt 2003/115/CFSP

31 Förklaringar

A

Avslag (eng. *denials*). Ett negativt myndighetsbeslut när ett företag ställer en förfrågan om export av militär utrustning till ett visst land. Beslutet kan bl.a. baseras på hot mot de mänskliga rättigheterna i mottagarlandet, riskerna för den regionala freden, stabiliteten och säkerheten. En medlem inom ett multilateralt samarbete förväntas informera de övriga medlemmarna om det negativa beslutet.

E

Exportkontrollregimer. För närvarande fem till antalet – Zanggerkommittéen (ZC), Nuclear Suppliers Group (NSG), Australiengruppen (AG), Wassenaararrangemanget (WA) samt Missilteknologikontrollregimen (MTCR). Syftet med regimerna är att dessa ska identifiera varor och teknologier som bör underställas exportkontroll, utbyta information om spridningsrisker samt främja icke-spridning i kontakter med länder utanför regimerna.

G

Generalklausulen (eng. *catch-all*). Begreppet avser möjligheten till exportkontroll av även sådana produkter med dubbel användning som inte finns upptagna på kontrollistorna. En exportör måste ansöka om utförseltillstånd om exportkontrollmyndigheterna informerat denne om att den produkt som man vill utföra kan vara avsedd för produktion av massförstörelsevapen. Detsamma gäller om exportören är medveten om att produkten är avsedd för produktion av sådana vapen.

I

Icke-spridning. Åtgärder som på olika områden av det internationella (multilaterala) planet vidtas för att stävja spridningen av massförstörelsevapen. Främst har detta tagit sig uttryck i internationella avtal samt även genom samverkan i flera exportkontrollregimer.

Immateriella överföringar. Överföring av programvara eller teknik, med hjälp av elektroniska medier, telefax eller telefon från ett land till ett annat.

K

Kemvapenkonventionen. FN:s konvention om förbud mot kemiska vapen (CWC) trädde i kraft den 29 april 1997. I CWC stadgas om förbud av användningen av och innehav av kemiska vapen; regler avseende förstöring av kemiska vapen och anläggningar där sådana produkter framställts samt kontroll av kemisk industri i syfte att förhindra ytterligare produktion av kemiska vapen.

För konventionens genomförande svarar OPCW (Organisation for the Prohibition of Chemical Weapons) – placerade i Haag och som idag består av 157 medlemsstater.

Kryptografi. Ämnesområde som omfattar principer, medel och metoder för att omvandla data i avsikt att dölja informationsinnehållet i ett meddelande, verifiera dess autenticitet, förhindra dess fördolda förändring samt förhindra att data förnekas och förhindra dess obehöriga användning.

Kryptonyckel. En parameter som används för att omvandla, validera, autenticera, kryptera eller dekryptera data.

M

Massförstörelsevapen. Kärnvapen samt biologiska och kemiska vapen. Även vissa vapenbärare som exempelvis ballistiska missiler med lång räckvidd samt kryssningsmissiler inkluderas i icke-spridningsarbetet rörande massförstörelsevapen.

N

No-undercut. Då en denial utfärdats förväntas de övriga medlemmarna inom det multilaterala samarbetet konsultera den stat som har utfärdat denna denial om de avser att besluta om utförseltillstånd för en motsvarande transaktion.

Syftet med detta är att motverka att den förvägrade köparen vänder sig till ett annat land samt att undvika konkurrenssnedvridande effekter av olika länders exportkontroll.

O

Outreach. Ett utökande eller utsträckande av en verksamhet till andra områden eller till att omfatta nya aktörer.

P

Peer review. Inbördes eller ömsesidig översyn av en specifik verksamhet.

U

Utförseltillstånd. Ett företag ansöker om utförseltillstånd för det belopp som med ett kontrakt slutits med ett visst land. Leveransen pågår sedan oftast under flera år och inleds sällan det år som kontraktet har slutits. Utförseltillstånd är därför inte detsamma som en faktisk leverans utan visar endast hur stora order svenska företag fått på den internationella marknaden ett visst år.

W

Workshop. Seminarieformsbaserad arbetsgrupp vars diskussion ska utmynna i en sammanställning, rapport eller åsiktsdokument.

32 Vägledning till andra källor

Ytterligare information rörande de ämnesområden som omfattas av denna skrivelse kan hittas på nedanstående webbplatser. De flesta av webbplatserna tillhör organisationer som faller utanför Regeringskansliet. Därför kan Regeringskansliet inte ansvara för dessa webbplatserns innehåll eller riktighet. Nedanstående hänvisningar utgör således endast en frivillig guide för intresserade läsare.

Australiengruppen (AG)	www.australiagroup.net
Exportkontrollrådet (EKR)	www.isp.se/km/kmekr.htm
Europeiska Unionen (EU)	www.europa.eu.int
Förenta Nationerna (FN)	www.un.org
Inspektionen för strategiska produkter (ISP)	www.isp.se
Lagrummet - gemensam rättsplats för svenskt lagrum	www.lagrummet.se
Missilteknologikontrollregimen (MTCR)	www.fas.org/nuke/control/mtr
Nuclear Supplier's Group (NSG)	www.nsg-online.org
Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD)	www.oecd.org
Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI)	www.sipri.se
Sveriges regering	www.regeringen.se
Sveriges riksdag	www.riksdagen.se
Utrikesdepartementet (UD)	www.ud.se
Wassenaararrangemanget (WA)	www.wassenaar.org
Världsbanken	www.worldbank.org

Utrikesdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 11 mars 2004

Närvarande: Statsrådet Ulvskog, ordförande, och statsråden Freivalds, Sahlin, Pagrotsky, Messing, Engqvist, Lövdén, Ringholm, Bodström, Sommestad, Karlsson, Lund, Andnor, Johansson, Hallengren, Björklund, Holmberg, Jämtin

Föredragande: statsrådet Lund

Regeringen beslutar skrivelse 2003/04:114 Svensk exportkontrollpolitik 2003 – Krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden